

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Libor Šárka

Korporativní systém fašistické Itálie

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. David Falada, Ph.D.

Katedra: právních dějin

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15. 4. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 169 506 znaků včetně mezer.

Libor Šárka

V Praze dne 15. 4. 2024

Tímto děkuji vedoucímu práce JUDr. Davidu Faladovi, Ph.D., za důležité nasměrování a poskytnutí stěžejní literatury. Velké díky patří mé rodině za podporu během studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Fašismus.....	3
1.1. Intelektuální a filozofické kořeny fašistické ideologie.....	3
1.2. Fašistická ideologie jako nový politický styl	6
1.2.1. Omezený politický styl.....	7
1.2.2. Přechod na aktivistický politický styl a jeho specifika	8
1.3. Fašismus jako pojem	11
1.3.1. Definice fašismu.....	12
2. Fašismus v Itálii.....	17
2.1. Republika Fiume jako předchůdce italského fašismu	17
2.1.1. Gabriele D'Annunzio	19
2.1.2. Pochod na Fiume	19
2.1.3. Fiume – italské regenství Carnaro.....	20
2.1.4. Lega di Fiume a pád regenství Carnaro	22
2.1.5. Carta del Carnaro	23
2.2. Počátky fašistického hnutí v Itálii	24
2.3. Pochod na Řím a upevnění moci	27
3. Korporativismus	30
3.1. Historie a vývoj korporativismu	30
3.2. Korporativismus a pluralismus	31
3.3. Autoritářský korporativismus	33
3.4. Liberální korporativismus.....	35
4. Korporativní systém fašistické Itálie.....	37
4.1. Syndikalistická tradice v Itálii	37
4.2. Základy korporativního systému	39
4.3. Charta práce	42
4.4. Reforma parlamentu a volebního zákona, ustanovení Národní rady korporací	45
4.5. Zrod korporací	47
4.6. Vrchol a následný konec korporativního systému.....	48
4.7. Organizační struktura syndikátů a jejich funkce	48
4.8. Korporativní orgány, jejich funkce a organizační struktura	50
4.8.1. Ministerstvo korporací	51
4.8.2. Národní rada korporací.....	52
4.8.3. Korporace	54
4.8.4. Mocenské postavení v organizační struktuře	58

4.9. Korporativismus jako třetí cesta	59
Závěr.....	62
Seznam použitých zdrojů.....	63
Abstrakt a klíčová slova.....	65
Abstract and keywords	66

Úvod

Téma této práce jsem si zvolil z důvodu svého letitého zájmu o historii, zejména pak historii válečných konfliktů, totalitních režimů a jejich fungování. Ač je pro dnešní širokou veřejnost italský fašismus 20. století, včetně jeho zločinů a historické stopy, jistě záležitostí dobře známou, vnitrostátní fungování fašistické Itálie tehdejší doby a její ekonomická a společenská struktura je tématem, kterému se nedostává ani v odborných publikacích, které toto období dějin mapují, větší pozornosti.

Účelem této práce je zmapovat korporativní systém fašistické Itálie, a to včetně jeho počátků, vycházejících ze syndikalistické tradice, která fašistům předcházela, jakožto i procesu pokusu o implementaci korporativního modelu, který trval více než dekádu. Pokusím se shrnout jeho postupný vývoj, přijetí důležité legislativy o kolektivních pracovních vztazích z roku 1926 a *Carta del Lavoro*, včetně jejich dopadů na život a postavení dělnické třídy, ale také zaměstnavatelů.

Prostor je věnován také popisu hierarchie jednotlivých institucí korporativního systému, které v průběhu 20. a 30. let 20. století vznikaly. Rovněž se věnuji jejich zamýšleným i skutečným funkcím, kompetencím a jejich vzájemnému vztahu v organizační struktuře, kterou se v samostatné části pokusím přehledně a systematicky shrnout.

Opomenuty nejsou ani reformy tehdejší struktury parlamentu, reforma volební legislativy a konečně, zrod, organizační struktura a zamýšlené i skutečné funkce samotných korporací, jakožto základní jednotky korporativního modelu. Shora uvedenému je věnována závěrečná část této práce, na jejímž konci se věnuji úvaze o tom, zda lze korporativní systém fašistické Itálie brát za koherentní socio-ekonomický model, nebo pouze za nástroj fašistů k upevnění moci a vykonávání represivních aspektů jejich politiky.

V první části této práce se věnuji fašismu samotnému, jeho ideologickým a filozofickým základům, jakož i jeho základním atributům. Druhá část práce je pak věnována předchůdcům italských fašistů, obsazení města Fiume a jeho ústavy *Carta del Carnaro*, která položila základy pozdějšího korporativního systému. Rovněž se v této kapitole zaměřím na fašistické převzetí moci v Itálii. Tyto dvě kapitoly rovněž slouží k nastínění vztahu mezi fašismem a korporativismem.

Ve třetí části se zabývám vymezením korporativismu a jeho oprávněnému spojování s autoritářskými nebo přímo fašistickými režimy, neboť tyto pro jeho autoritářskou formu poskytují nejlepší a pravděpodobně jediné zázemí, ve kterém může fungovat. Korporativní systém je

však v pozmeněné podobě záležitostí fašistickému hnutí předcházející, přičemž ve své liberální podobě přetrval v politických kulturách některých států i po jeho diskreditaci fašisty.

1. Fašismus

Po konci první světové války se Italské království, stále mladý a volatilní národ, potýká s rozpadem liberálního parlamentního systému, který byl u moci od úspěchu *Risorgimenta* v roce 1861, kdy došlo k jeho sjednocení, a postupně se propadá do chaosu. Vzestup socialistických hnutí jak v Italském království, tak ve světě, a s tím související přízrak komunismu představovaly přímou výzvu tradičním mocenským strukturám. Ekonomické problémy a politická nestabilita, vyznačující se velkým rozdělením obyvatelstva a jeho rozčarováním pak byly vhodnou půdou pro rozkvět radikální ideologie. Touto ideologií, která ve svých počátcích jako hnutí sdružovala v regionálních bojůvkách zejména zhrzené veterány velké války a nespokojené mladé muže, se stal fašismus.

1.1. Intelektuální a filozofické kořeny fašistické ideologie

K vysvětlení a pochopení již zmíněného neočekávaného vzniku a v měřítku dějin rychlého úspěchu fašismu, o kterém Noël O'Sullivan prohlásil, že se objevil jako blesk z čistého nebe,¹ je třeba objasnění a prozkoumání faktu, že fašismus nevznikal izolovaně, ale čerpal hluboko ze studnice intelektuálního myšlení, které mu předcházelo. Předáky a ideology fašismu formoval nejen vliv Friedricha Nietzscheho, jehož dílo fašistická ideologie zneužila, teorie syndikalistického mýtu Georgese Sorela, až po poznatky Gustava Le Bona o psychologii davu.

Je důležité poznamenat, že na tyto velké a vlivné postavy západního myšlení, jakožto i jejich poznatky a díla, které jsou níže nastíněny, je třeba nahlížet v kontextu rozdílného dobového, společenského a kulturního prostředí než prostředí, ve kterém již pomocí jiných došlo k pozdější ucelenější formulaci fašistických myšlenek.

Jedním z myslitelů, který je považován za jednoho z nejvlivnějších myšlenkových tvůrců fašistického smýšlení, jak bylo již uvedeno, je bezpochyby Friedrich Nietzsche. Tento německý filozof 19. století svým dílem zanechal výrazný otisk, který byl později využíván a zkreslován fašistickými režimy. Nietzscheho filozofie, zejména jeho koncepty *Übermensch* (nadčlověk), rozpracovaný v knize *Tak pravil Zarathustra*, zasazený do světa, ve kterém je bůh mrtev, je nadčlověk jediným, kdo může žít dle svých autentických hodnot.² Po vzestupu fašismu byl tento pojem a s ním související myšlenky, jakožto i další Nietzscheho dílo *Vůle moci*, režimy převzaty a jeho význam pozměněn tak, aby vyhovoval ideologickým požadavkům rasové teorie. V této

¹ SULLIVAN, O. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 13.

² PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 41.

souvislosti se totiž lze dočíst, že Nietzsche opovrhoval antisemitismem, i tehdejším německým nacionalismem.³

Jiní badatelé a historici však k této problematice poskytují opačný názor. Nietzsche si například velmi vážil Fridricha Velikého a oslavoval hrdinského německého ducha předků. Ani jeho myšlení nebylo zcela antirasistické. Ústředním bodem jeho přesvědčení byla touha zachránit Evropu před umrtvením a před hrozbou novějších a mužnějších národů. Nelze tedy s jistotou říci, jak by Nietzsche reagoval na vzestup fašistických režimů. Tuto problematiku výstižně a stručně shrnuje Roger Eatwell „*Hlavní rozdíl mezi Nietzscheho filozofií a fašismem nespočíval ani tak v nacionalismu nebo rasismu, jako v jeho pesimistickém pohledu na možnosti nadcházejících změn.*“⁴

Myšlenky George Sorela, francouzského intelektuála a sociologa 19. a 20. století, sehrály při formování teoretických základů fašistické ideologie roli rozdílnou, a to ať už v rovině všeobecné, či přímo v osobě Mussoliniho, na kterého měl přímý vliv.⁵ Mussolini se kolem roku 1910 obrací spíše k Sorelovým myšlenkám a tím opouští Marxe, jehož medailonek si v době dřívější pořídil a neustále ho u sebe nosil, jak se nechal v roce 1932 slyšet.⁶ Sorelovy filozofické koncepce spočívají zejména v hledání rozbušek pro sociální krize se zásadním významem pro probuzení mas, posílení kolektivní vůle a nabytí dřívější energie evropských národů.⁷ Tuto rozbušku Sorel viděl v syndikalismu, specifičtěji v mýtu spojení v jeden odborový svaz, jehož generální stávka odstraní kapitalistickou společnost, přičemž řízení ekonomiky bude přenecháno právě odborům.⁸ Teorie o generální stávce propracovaná Sorelem v díle *Reflections on Violence*, měla být zpopularizována jako prostředek ke svržení společenského řádu, plánovat povstání však nepovažoval za svůj úkol.⁹ Šlo mu spíše o to, aby nabídl inspirativní mýtus, který by zvýšil ochotu dělnické jednat. Byl přesvědčen, že taková generální stávka by měla „úplně jiný význam“, než ostatní revoluce.¹⁰

Sorela tak rozhodně nelze označit za fašistu, ačkoliv jeho filozofický přínos ovlivnil fašistické teoretické základy pravděpodobně daleko více než zmíněný Nietzsche, neboť syndikalistické prvky a jeho teorie o mýtech jako mobilizační síle měla pro fašistické hnutí a později politický projekt zásadní význam, což uznával i sám Mussolini.¹¹

³ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 41.

⁴ EATWELL, R. *Fascism: A history*. New York: Viking Penguin, 1996, s. 12.

⁵ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 42.

⁶ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 44..

⁷ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 42.

⁸ Tamtéž, s. 42.

⁹ EATWELL, R. *Fascism: A history*. New York: Viking Penguin, 1996, s. 11.

¹⁰ MILLER, D (ed.). *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: CDK, PROGLAS / JOTA, 1995, s. 517.

¹¹ EATWELL, R. *Fascism: A history*. New York: Viking Penguin, 1996, s. 12.

Mezi mysliteli, jejichž myšlenky jsou ve spojení s fašismem považovány za relevantní, se objevují i sociologové z přelomu 19. a 20. století. Gustave Le Bon a jeho dílo *Psychologie davu*, se pro fašisty a zejména Mussoliniho, který se na Le Bonovo dílo často odvolával, stala stěžejním textem pro pochopení dynamiky chování davu a jeho následné manipulaci.¹² Pro potřeby této práce je nejdůležitější částí *Psychologie davu* pojednání o vůdci davu, kterého dav začne dříve či později vyhledávat, respektuje jeho autoritu a souzní s jeho názory a příkazy.¹³ Ovládnutí mas je jedním ze stěžejních důvodů fašistického úspěchu.

Dalším Mussoliniho oblíbeným sociologem byl Vilfredo Pareto a jeho teorie o slabých vládách, volebních a parlamentních demokraciích podvrácených mocí elit a iracionálními náladami lidu. Tohoto sociologa si Mussolini oblíbil již při svém skrývání před vojenskou službou ve Švýcarsku, neboť „*Již tehdy sprádaly se v nevykvašené ještě duši jeho mezi sebou zevně rozdílné, ale filosoficky si blízké nauky: sorelismus, nietzscheismus a Paretův machiavelismus, jež později – každý svým dílem – oplodnily fašistickou doktrinu.*“¹⁴ Dalšími vlivnými mysliteli z oboru sociologie pak byli pro účely fašismu také Gaetano Mosca, Roberto Michels či Emil Durkheim.¹⁵

V souvislosti s koncem 19. století je také nutné zmínit nově se rozšiřující teorii sociálního darwinismu a souvisejícího pojmu eugenika, se kterým jako první přišel Darwinův bratranec Francis Galton¹⁶. V kontextu fašismu pak našel tento světový názor odezvu a přispěl k několika klíčovým aspektům fašistického myšlení, jako poskytnutí přesvědčení o rasové nadřazenosti a hierarchii. Fašistické režimy, zejména pak nacistické Německo, vycházely ze sociálně darwinistických myšlenek, tedy důrazu na sílu a přežití těch nejsilnějších a odstranění slabých a zranitelných ze společnosti, posléze prosazovaly biologickou nadřazenost určitých rasových skupin nad ostatními, včetně eugenických programů, jejichž cílem bylo zlepšit genetickou výbavu populace. Politika podporující rasovou čistotu a potlačování jedinců považovaných za geneticky méněcenné vyvrcholila v pronásledování "méněcenných" ras a holocaust. V rukou fašistických ideologů jakým byl Alfred Rosenberg se proměnily myšlenky sociálního darwinismu v nenávistné opodstatnění své nadřazenosti, jak uvádí Hannah Arendt ve své knize *The Origins of Totalitarianism* „*Nakonec se poslední stoupenci darwinismu v Německu rozhodli zcela opustit pole vědeckého výzkumu, zapomenout na hledání chybějícího článku mezi člověkem a opicí a místo toho se začali prakticky snažit změnit člověka v to, co podle darwinistů je opice.*“¹⁷ Lze shrnout, že vliv myšlenek sociálního darwinismu na fašismus byl veliký a pronikl do nejdůležitějších aspektů fašis-

¹² PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 42.

¹³ LE BON, G. *Psychologie davu*. Praha: KRA, 1997. s. 56 a násl.

¹⁴ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 99.

¹⁵ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 44.

¹⁶ Tamtéž, s. 42.

¹⁷ ARENDT, H. *The Origins Of Totalitarianism*. Ohio: The World Publishing Company, s. 178.

tických ideologií a politik, kdy uplatňování těchto principů poskytovalo pseudovědeckou zástěrku diskriminačním praktikám, militarismu, autoritářství a fanatismu.

Jak již bylo řečeno, nelze jednoznačně spojovat výše uvedené myslitele a jejich díla s přímým vznikem fašismu. Tito filozofové poskytlí budoucím fašistům střípky, které byly fašisty selektivně vybrány a přizpůsobeny dle jejich vůle, přičemž i to je pouze jedním z mnoha faktorů, které formovaly fašistickou ideologii.

1.2. Fašistická ideologie jako nový politický styl

V minulé podkapitole byly nastíněny některé z ideových kořenů, které se později spojily do fašistického celku. V této kapitole se pokusím vystihnout nastalé společenské a politické změny, které svou existencí umožnily fašismu uspět. Podle profesora O'Sullivanova je fašismus jedním z příkladů nového revolučního stylu moderní politiky, konkrétně pak extrémním příkladem aktivistického stylu politiky, který nahradil dosavadní politickou tradici stylu omezeného. Tento nový formát politiky (ve fašistické podobě) popsal jako styl „*kteřý za nejvyšší dobro pro člověka považuje život nekonečného sebeobětování, prožitý v totální a militantní oddanosti národnímu státu, jež ho absorbuje, odsouvá stanou každý jiný předmět lidských citů a vyžaduje bezpodmínečnou oddanost fašistickému „vůdci“, jehož libovolné osobní rozhodnutí je konečným a určujícím ukazatelem dobrého a špatného v každé sféře národního života.*“¹⁸

Styl je v tomto případě chápán jako viditelná podstata politického fenoménu, nikoliv pouhou výslednicí doktríny, organizace a vůdčího impulzu, postupně se stává rámcem, z nějž nemůže vzejít žádná nová iniciativa, aniž by zničila celý výtvar. Nolte k tomuto uvádí, že „*Politické hnutí může spíše popřít části své doktríny, vyměnit vedení, změnit organizaci, než aby libovolně změnilo styl. Čím originálnější je směr, tím nezaměnitelnější musí být styl. Je živou minulostí, Proto se jako jedna ze součástí nemůže lišit od ostatních.*“¹⁹

Klíčové je nahlédnout na proměnu evropského politického řádu, která postupně proběhla po Evropě od Velké francouzské revoluce. Tato obměna může být krátce vyjádřena jako přeměna politiky založené na státech, které jsou vrcholem politického stylu, na řád založený na hnutích, které O'Sullivan popisuje jako amorfní entity vytvořené novým aktivistickým politickým stylem.²⁰

¹⁸ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 38.

¹⁹ NOLTE, E. *Fašismus ve své epoše*. Praha: Argo, 1998, s. 147.

²⁰ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 39.

1.2.1. Omezený politický styl

Základním prvkem omezeného politického stylu je zákon, který je považován za hlavní pouto společnosti. Společnost tak není tmelena společnou ideou či cílem, a to už náboženským, světským či rasovým, ale formálním poutem platného zákona. Naproti tomu v aktivistickém politickém stylu se pojivem společnosti stává cíl, který odpovídá společenskému vnímání pojmu ideologie, tj. vize ideálního společenského řádu jako cíle aktivistické politiky.²¹

Druhým rozdílem mezi zmíněnými politickými styly je dle O'Sullivanova hranice veřejného a soukromého života, tedy hranice mezi státem a společností, přičemž v omezeném politickém stylu stát není vnímán jako všezahrnující organizace, nýbrž jako svrchovaná autorita, které jsou občané podřízeni. Tento pohled na stát pramení z vlivu evropské křesťanské tradice. Aktivistický politický styl toto nahrazuje politikou totální, kde dochází k obměně individualistického pojetí života jednotlivce za pojetí kolektivistické, neboť jednotlivec nemůže svůj osud naplnit sám a neměl by se o to ani pokoušet.²²

Moc má v omezeném politickém stylu pověst podezřelou a je podkladem pro tlak na vytvoření institucionálních záruk bránících jejímu zneužití. Naopak v aktivistickém politickém stylu je moc chápána jako nástroj k prosazení ideologie těch, kteří mocí disponují. Společnost pak ignoruje nutnost záruk proti jejímu zneužití, jako jsou procedurální záležitosti a shoda s požadavky ústavy a zákonů, přičemž *„Zastánci aktivismu mohou snad teoreticky vyjadřovat hluboký zájem o legálnost a ústavní formy, ale tyto smějí prakticky existovat jen potud, pokud slouží k zachování dojmu, že ideologie a metody spojené s aktivistickým režimem mají naprostou lidovou podporu. Tato podpora může být samozřejmě i reálná, ale jádrem problému je to, že instituce vytvořené kdysi proto, aby udržely omezenou vládu, mohou nyní naopak sloužit k legalizaci jakékoli politiky, kterou se aktivistický režim rozhodne uskutečňovat, ať je jakkoli brutální a agresivní.“*²³

Čtvrtým a posledním bodem této charakteristiky je pojetí státu jako územní jednotky. V rámci omezeného politického stylu byl stát obecně považován za výslednici dějin, tedy produktu tradice, válek a jiných státotvorných událostí. Aktivistický politický styl však vnímá stát jako jednotku „náhodnou“, přičemž její náhodnost je odvozena od toho, že tmelem společnosti je společná ideologie, jak již bylo výše zmíněno. Hranice jsou tak pro aktivistický styl politiky pouze překážkou pro uspokojení jeho choutek. Tato skutečnost je vysoce problematická pro me-

²¹ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 40.

²² Tamtéž, s. 41.

²³ Tamtéž, s. 41.

zinárodní řád, neboť diplomacie tak ztrácí jakýkoliv vztah k zachování již dosažené rovnováhy sil a ztěžuje řešení mezinárodních sporů.²⁴

Touto komparací pak O'Sullivan dochází ke stručné definici obou zmíněných politických stylů „*Omezený politický styl se tedy vyznačuje svým vztahem k právu jako k poutu společnosti, úctou prokazovanou jednotlivci tím, že rozlišuje mezi státem a společností, svým vztahem k ústavním formám vlády a relativně omezenou a specifickou povahou svých teritoriálních nároků. Naproti tomu aktivistický politický styl zaměňuje právo za ideologii, podřizuje jednotlivce všezahrnujícímu politickému řádu, nemá vrozenou úctu k ústavním formám a odmítá uznat existenci historických hranic jako závazných ukazatelů své velikosti.*“²⁵

Profesor O'Sullivan pomocí této analýzy dochází k závěru, která pomáhá objasnit, zda je fašismus možné považovat za hnutí revoluční. Ač fašisté sami tvrdili, že jejich prosazení nového světového názoru je pravou revolucí, ze strany marxistů slyšíme pravý opak, neboť marxisté ve fašismu nespátřují pro ně stěžejní revoluční prvky, jakými je zpochybnění soukromého vlastnictví a zrušení kapitalismu. Liberálové jsou toho názoru, že fašismus je již stará známa despocie v novém kabátě. Konzervativci pak vesměs fašismus za revoluci považují, ale nedochází ke konsensu o tom, zda je revolucí sociální, či politickou. Dle O'Sullivana je však možné identifikovat fašismus jako revoluční vývoj západní politické praxe, neboť jeho prostřednictvím došlo k nahrazení dosavadní pojetí státu za hnutí, přičemž fašismus tedy lze považovat za revoluční rozchod s dosavadním západním stylem politiky.²⁶

1.2.2. Přejchod na aktivistický politický styl a jeho specifika

Prvním stěžejním bodem bylo nové společenské chápaní zla, které ve svých úvahách vyjádřil filozof Rousseau, který ve *Společenské smlouvě* tvrdí, že „*Člověk se narodil svobodou, a přesto je všude v okovech*“²⁷, zlo není nutné, ale má kořeny ve struktuře společnosti. Novým úkolem politiky se tak stal úkol vzbuzování uvědomění mas o útlaku společenského řádu, načež by došlo k odstranění vykořisťovatelské vládnoucí třídy. Masy by tomto dosáhly takové úrovně společenské harmonie, že by již nemohlo dojít ke zneužití moci. Rousseau tuto přeměnu doplňujeme dalšími dvěma tvrzeními, a to konkrétně společenskou vírou v blížící se zlatý věk a vírou v kolektivní povahu spásy. Tyto 3 prvky aktivistického politického stylu jsou obdobou nábožen-

²⁴ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 42.

²⁵ Tamtéž, s. 42.

²⁶ Tamtéž, s. 44.

²⁷ MILLER, D (ed.). *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: CDK, PROGLAS / JOTA, 1995, s. 431.

ského fanatismu z dob dřívějších, přičemž zesvětštění těchto náboženských rysů dalo možnost fašistům označit svou politiku jako tažení dobra proti zlu.²⁸

Roku 1789 je v Deklaraci práv člověka a občana formulována doktrína lidové svrchovanosti, dle které „*princip suverenity spočívá výhradně v Národu, žádná skupina ani jednotlivec nemohou uplatňovat moc, která nevychází z lidu.*“²⁹ Tento nový prvek nestability v monarchistické Evropě byl pro vývoj aktivistického politiky stěžejní, neboť jen tehdy, vládnou-li si lidé sami, budou zabezpečena práva jednotlivců a mezinárodní mír. Tato domněnka lidského zájmu na poctivé formě vlády vyhnána do extrému vedla však k přesvědčení, že žádné zřízení, které netvrdí, že svou moc odvozuje přímo od lidu, se nemůže považovat za legitimní, a to ať vládne jakkoli dobře. V Německu a Itálii pak toto přesvědčení bylo činitelem pro revoluční přeměnu státu na hnutí.³⁰ O'Sullivan uvádí, že následkem této doktríny došlo k nahrazení otázky jak, zabránit zneužití výkonu moci otázkou „kdo má legitimní moc?“, čímž došlo k přeměně politického života v Evropě na „hru kdo s koho“ o třech verzích, přičemž první verze této hry je založena na myšlence třídy, druhá na myšlence rasy a třetí na myšlence národa, která byla pro vzešlé fašismu stěžejní.³¹ Po Velké francouzské revoluci docházelo postupně ke spojení myšlenek demokratických a nacionalistických, což vedlo ke zvýšené militantnosti a agresivitě nového aktivistického politického stylu.

Příkladem budiž pasáž francouzské Ústavy z roku 1790, která výslovně odmítá jakékoliv dobovačné války a použití vojenské síly proti svobodě jiného národa, načež v roce 1792 je dekretem Národního konventu stanoveno, že Francie nevstoupí do války proti jinému národu, ale vyhrazuje si právo bránit svobodný lid proti nespravedlivé agresi.³² Tato technika zahalení agrese pod roušku míru a ochrany spravedlnosti a svobody byla v roce 1860 využita Giuseppem Garibaldim při invazi na Sicílii, kde se objevily protesty proti Bourbonům a jejíž lid dle něj netrpělivě čekal na osvobození³³, a ve 30. letech 20. století i Adolfem Hitlerem. Splynutí demokratické a nacionalistické ideologie tak umožnilo najít ideologický základ pro mezinárodní agresi a odmítání parlamentárních a ústavních metod na úkor metod násilnických a mimoústavních. Mussolini s Hitlerem pak tuto politickou hru dovedli k tomu, že neexistují žádná pravidla kromě těch, které jim fašistický vůdce přiřkne. Stejně tak je svrchovaný lid tím, koho za něj vůdce označí.³⁴

²⁸ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 47-50.

²⁹ Tamtéž s. 50.

³⁰ Tamtéž s. 53.

³¹ Tamtéž, s. 53.

³² Tamtéž s. 58.

³³ PROCACCI, G. *Dějiny Itálie*. Praha: NLN, s. r. o., 1997, s. 260-261.

³⁴ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 58-62.

Nové pojetí svobody, které se na konci 18. století objevuje, zaměňuje dosavadní pojetí svobody jako vnějších vztahů člověka za stav individuální a vnitřní, tedy „seberealizaci“, čímž dochází k odloučení svobody od jakéhokoliv politického zřízení a povinností, tím pak k přetrhání vazeb mezi svobodou a dosavadním omezeným politickým stylem. Immanuel Kant takto rozlišoval mezi svobodou vnitřní, která je tu pro každého jedince a které se má snažit dosáhnout, a svobodou vnější „politickou“, jež omezuje účinnost zákona jen na odstranění překážek, které stojí v cestě jejímu dosažení.³⁵ Člověk, který uskutečňuje svou vůli bez jakýchkoliv vnějších faktorů či omezení je pak naprosto svobodný. K tomuto modernímu pojetí svobody patří také militantní postoj k vnějšímu světu, který velkou mírou přispěl k rozvoji fašistického aktivistického extremismu, neboť je-li překážkou pro svobodu existence vnějšího světa, je správné proti němu vést věčný boj. O'Sullivan tuto skutečnost popisuje následovně „*Podle nového etického ideálu spojeného s pojetím vnitřní svobody se lidská vůle stává plně morální jen potud, pokud ji člověk podřizuje neustálým útrapám a zkouškám. Boj a konflikt se stávají známkou ctnosti, morálka získává charakter dynamického procesu, ve kterém se lidé snaží poznat sami sebe tím, že kladou na svou vůli stále větší nároky.*“³⁶ Obdobnou úvahu o spojení absolutní svobody s fašismem nalezneme v díle filozofa a politika Giovanniho Gentileho „*Fašismus nestojí proti liberalismu jako systém autority proti systému svobody, nýbrž jako systém pravé a konkrétní svobody proti systému abstraktní a falešné svobody.*“³⁷ Tato myšlenka neustálého zápasu byla přirozeně převedena na mezinárodní úroveň, tedy válku, která v aktivistickém politickém stylu není pouhým normálním stavem, ale přímo žádoucím řešením mezinárodních problémů.³⁸ Benito Mussolini se v *Doktríně fašismu* k otázce boje staví následovně „*Především, pokud jde o budoucí vývoj lidstva, fašismus obecně nevěří v možnost nebo užitečnost trvalého míru. Proto zavrhuje pacifismus jako roušku pro zbabělou pasivní rezignaci ve srovnání se sebeobětováním. Pouze válka vybízí všechny lidské síly k maximálnímu napětí a dává pečeť ušlechtilosti těm národům, které mají odvahu jí čelit. [...] Fašista přijímá a miluje život; zavrhuje a pohrdá sebevraždou jako zbabělou. Život, jak jej chápe, znamená povinnost, povýšení, dobytí; život musí být vznešený a plný, musí být žit pro sebe, ale především pro ostatní, jak ty blízké, tak vzdálené, jak přítomné, tak budoucí*“³⁹

Čtvrtým stěžejním bodem je pak rozšíření fanatické vůle do společnosti, kterou O'Sullivan sleduje až k Napoleonově cestě k moci, při které došlo ke kompletní přeměně tehdejšího

³⁵ MILLER, D (ed.) *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: CDK, PROGLAS / JOTA, 1995, s. 509-512.

³⁶ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 69.

³⁷ NOLTE, E. *Fašismus ve své epoše*. Praha: Argo, 1998, s. 323.

³⁸ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 64-78.

³⁹ MUSSOLINI, B. *The Doctrine of Fascism*. New York: Howard Fertig, 2006, s. 18-19.

politického a mocenského řádu v Evropě, a to prostřednictvím mas, které k tomu byly zburcovány. Tento fanatismus byl následně ve 20. století fašisty doveden až k politickému nihilismu. Příkladem budiž Mussoliniho svádění válečných neúspěchů na „slabý a bezcenný národ“, nebo Hitlerovo vedení totální války až do samotného konce, bez ohledů na důsledky pro německý lid.⁴⁰

Lze tak shrnout, že tyto myšlenky společně přispěly ke sjednocení fašistické ideologie a světového názoru, ač sami o sobě nejsou typické pouze pro fašismus. Aktivistické tažení dobra proti zlu, při kterém vládnoucí režim tvrdí, že jednájí ve jménu lidu za účelem jejich pravé svobody a zároveň podporují přesvědčení svých stoupenců v řád a o jejich schopnosti předělat ho dle své vůle.⁴¹

1.3. Fašismus jako pojem

Za den zrodu fašismu je všeobecně považován 23. březen 1919, kdy Benito Mussolini před 145 delegáty vyhlašuje v zasedací místnosti budovy na Milánském náměstí *Piazza San Sepolcro* válku socialismu, neboť ten se protíví nacionalismu. Mussolini od tohoto dne nazývá své hnutí jako *Fasci Italiani di Combattimento*, volně přeloženo jako „bojová bratrstva“.⁴² Samotné slovo fašismus je pak odvozeno od italského slova *fascio*, tedy svazek nebo otep, jehož odvozenina byla využita již rolníky ze Sicílie, kteří na konci 19. Století povstali proti latifundistům, a posléze intervencionisty, když v roce 1914 vytvořili organizaci *Fasci d'azione rivoluzionaria intervenista*.⁴³ *Fasces* označuje svazek prutů se sekerou uprostřed, který byl nošen při veřejných průvodech jakožto symbol, že jeden prut může být zlomen, avšak se svazkem to nejde⁴⁴, a dále jako symbol autority a státní jednoty.⁴⁵

Od doby, kdy fašismus začal poutat pozornost politologů, historiků a sociologů, se pokusily stovky, ba tisíce definic popsat a uchopit tuto ideologii či politický systém. Přesto však dodnes chybí konsensuální definice, která by uspokojila odbornou veřejnost. Fašismus, sice komplexní fenomén, je jako kulturní, politický a sociální jev stále obtížně definovatelný a předmětem rozsáhlých debat.

⁴⁰ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 78-84.

⁴¹ Tamtéž s. 86.

⁴² PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 9.

⁴³ Tamtéž s. 8.

⁴⁴ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 69.

⁴⁵ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 8.

1.3.1. Definice fašismu

První z těchto teorií a přístupů k fašistické ideologii je studie R. O. Paxtona, který ve svém článku *The Five Stages of Fascism* předkládá k identifikaci fašistického režimu 5 fází:

- počáteční vznik fašistických hnutí a jejich intelektuální, politické a socioekonomické požadavky;
- jejich zakořenění v politickém systému;
- forma převzetí moci;
- výkon moci;
- radikalizace.

Na základě těchto jednotlivých fází pak dochází k závěru, že Německo a Itálie jako jediné země prošly těmito fázemi všemi, když za původním vznikem stojí především nespokojenost obyvatelstva s demokracií, která se projevuje silným nacionalismem ve společnosti, politická krize umožnila zakořenění fašistů jako politických subjektů, moc byla převzata nenásilně pomocí politické aliance s konzervativci z důvodu strachu ze silných socialistů a komunistické hrozby. Moc je svěřena do rukou charismatickému vůdci a státy se stávají radikálnějšími, či autoritářššími.⁴⁶

Ve své knize *Anatomie Fašismu* Paxton označuje fašismus za výsledek „mobilizačních vášní“, které jsou důsledkem vášnivého nacionalismu, výkladem dějin jakožto bitvy mezi dobrem a zlem a pocitem křivdy na vlastním národě, a jakožto stěžejní ideje pro jednání a úspěch fašismu uvádí následující:

- pocit zdrcující krize, kterou není možno vyřešit tradičními prostředky;
- přednost má kolektiv, vůči němuž má člověk povinnosti, které jsou nadřazeny veškerému dalšímu právu, ať již individuálnímu nebo všeobecnému, a dále též podřízenost individuálnímu kolektivu;
- přesvědčení, že vlastní kolektiv je obětí, tedy pocit, jenž ospravedlňuje jakýkoli čin v boji s nepřítelem, ať již vnitřním či vnějším, a to bez ohledu na zákonnost či morálku;
- hrůza z úpadku vlastního kolektivu, jenž může být způsoben leptavým účinkem individualistického liberalismu, třídních konfliktů a vlivem cizáckých živlů;
- potřeba pevnější integrace očištěného společenství na základě konsensu, pokud možno, ale v případě nutnosti též cestou výlučného násilí;
- potřeba autority uplatňované přirozenými vůdci (vždy muži), jež nachází vyvrcholení v národním vůdci;

⁴⁶ PAXTON, R. O. "The Five Stages of Fascism." *The Journal of Modern History* 70, no. 1 (1998): 1–23. [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/235001>

- nadřazenost vůdcovských instinktů nad abstraktním a všestranným rozumem;
- krása, násilí a působivost vůle, jsou-li využívány ve jménu prospěchu kolektivu;
- právo vyvoleného lidu ovládat jiné populace bez omezení ze strany jakéhokoli lidského či božího zákona, tedy právo, které je ustanoveno jedině na základě zdatnosti kolektivu v darwinovském zápase.⁴⁷

Konečně Paxton definuje fašismus jako „*způsob politického jednání vyznačujícího se obsesivními představami o rozkladu společnosti, národním potupení, o tom, že národ se stal obětí, a kompenzačními kulty sjednocení, síly a ryzosti, v nichž masová politická strana složená z militantních nacionalistů nepřilíš spokojeně, ovšem výkonně spolupracující s tradičními elitami, opouští demokratické svobody a za pomoci spásného násilí a bez jakýchkoliv etických nebo zákonných omezení usiluje o vnitřní očistu a vnější expanzi.*“⁴⁸ Z výše uvedeného je tak zřejmé, že Paxton považuje fašismus a jeho úspěch za úspěch v první řadě politický.

Profesor Roger Eatwell nahlíží na fašistickou ideologii jako na myšlenkový směr, který hlásá potřebu společenské obrody s cílem vytvořit celostní a národní radikální třetí cestu v opozici ke komunismu a kapitalismu, k jejímuž úspěchu vede institucionalizace fašistického režimu, neb fašismus uspěl tam, kde se mu podařilo dosáhnout určité formy *synkretické legitimizace*, díky níž se fašistické hnutí dokázalo prezentovat jako ekonomicky efektivní a zároveň legitimní součást národní tradice a přitáhnout k sobě masy, v důsledku čehož byly politické i společenské elity při sledování vlastních zájmů ochotny poskytnout fašismu důležitý prvek podpory.⁴⁹

Dle Ernsta Nolteho je fašismus reakční ideologií a úkazem typickým pouze pro jedno období dějin, a to období meziválečné, přičemž fašismus charakterizuje pomocí kritického pohledu na 6 teorií, dle kterých byl fašismus do té doby vysvětlován, a dochází k závěru, že křesťanští teoretici považují fašismus za součást sekularizace společnosti, protože člověk se odvrací od Boha; z toho však vyplývá, že protilátkou proti fašismu je teokracie. Konzervativci považují fašismus za vzpouru mas proti současným hodnotám, které s pesimistickou nostalgií touží po starých dobrých časech. Liberálové považují fašismus za pouhou formu totalitarismu a v důsledku toho nejsou schopni rozlišovat mezi fašismem a stalinismem. Nacionalisté pohlížejí na fašismus buď jako na vrchol, nebo jako na nejnižší bod národních dějin, a proto se stávají obětí konzervativní nebo krajně pravicové nostalgie po dřívější epoše. Marxisté považují fašismus za produkt rozporů ve vyspělém kapitalismu, a proto vidí zrušení buržoazní společnosti jako nezbytný před-

⁴⁷ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 50-51.

⁴⁸ Tamtéž s. 249-250.

⁴⁹ EATWELL, R. *Fascism: A history*. New York: Viking Penguin, 1996, s. 25-27.

poklad pro odstranění fašistických tendencí.⁵⁰ Ve své knize *Fašismus ve své epoše* pak Nolte odmítá pojem fašismu jako antiparlamentarismu, antisemitismu a antikomunismu, a označuje jej za „*antimarxismus, který usiluje o zničení protivníka prostřednictvím radikálně protikladné a přece blízké ideologie a prostřednictvím použití téměř identických a přece charakteristicky přetvořených metod, stále však v nezlomném rámci nacionálního sebepotvrzení a autonomie.*“⁵¹ Podle Nolteho toto implikuje, že bez marxismu nemůže existovat fašismus, že fašismus je komunismu současně vzdálenější i bližší než liberální antikomunismus, nutně vykazuje minimálně tendenci k radikální ideologii a o fašismu by se nemělo hovořit tam, kde nejsou alespoň náznaky organizace a propagandy podobné marxismu.⁵² Nolte ve svém díle rovněž zformuloval „fašistické minimum“, které se skládá z 6 bodů, a to antimarxismu, antiliberalismu, antikonzervatismu, principu vůdcovství, stranické armády a totalitářstvím jako cílem.⁵³

Stanley G. Payne ve své knize *Fascism, comparison and definition* formuluje nacismus pomocí tří stěžejních oblastí. První z nich jsou tzv. fašistické negace (antipolitiky), pod které Payne řadí:

- antiliberalismus;
- antikomunismus;
- antikonzervatismus (s vědomím toho, že fašistická hnutí byla více než ochotná uzavírat krátkodobá spojení z jakéhokoliv sektoru, nejčastěji však s konzervativci).

Druhým charakteristickým prvkem jsou ideologie a cíle:

- vytvoření nového nacionalistického autoritativního státu založeného nejen na tradičních principech nebo modelech;
- vytvoření a organizace nějakého nového druhu regulované, vícetřídní, integrované národohospodářské struktury, ať už se nazývá národně korporativistická, národně socialistická nebo národně syndikalistická;
- vytvoření impéria nebo radikální změny vztahu národa k ostatním mocnostem;
- specifické zastávání idealistické, voluntaristické víry, obvykle zahrnující snahu o realizaci nové formy moderní, seburčující, sekulární společnosti.

Třetím a posledním stěžejním bodem je potom styl a organizace režimu:

- důraz na estetickou strukturu politických setkání a událostí, symboly a politickou choreografii s důrazem na romantické a mystické aspekty;

⁵⁰ KITCHEN, M. "Ernst Nolte and the Phenomenology of Fascism." *Science & Society* 38, no. 2 (1974): 130–49. [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40401777>

⁵¹ NOLTE, E. *Fašismus ve své epoše*. Praha: Argo, 1998, s. 56.

⁵² Tamtéž s. 56.

⁵³ PAYNE, S. G. *Fascism, comparison and definition*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 1980, s. 5.

- pokus o masovou mobilizaci s militarizací politických vztahů a stylu a s cílem vytvořit masovou stranickou milici;
- extrémní důraz na mužský princip a mužskou dominanci při prosazování organického pohledu na společnost;
- vyzdvihování mládí nad ostatní fáze života, zdůrazňování konfliktu generací, přinejmenším při uskutečňování počáteční politické transformace;
- specifický sklon k autoritářskému, charismatickému, osobnímu stylu velení, bez ohledu na to, zda je velení zpočátku do určité míry volitelné, či nikoli.⁵⁴

Roger Griffin považuje fašismus za revoluční ideologii, která je vybudována na národním mýtu a ultra nacionalismu *„k fašismu je nejlepší přistupovat jako ke skutečně revoluční, nadtřídní formě antiliberálního a v konečném důsledku antikonzervativního nacionalismu. Jako takový je ideologii hluboce spjatou s modernizací a modernitou, která na sebe brala značně rozmanité vnější formy, aby se přizpůsobila konkrétnímu historickému a národnímu kontextu, v němž se objevila, a čerpala z široké škály kulturních a intelektuálních proudů, levicových i pravicových, antimoderních i promoderních, aby se artikulovala jako soubor idejí, hesel a doktrín. V meziválečném období se projevovala především v podobě elitou vedené "ozbrojené strany", která se většinou neúspěšně pokoušela vyvolat populistické masové hnutí prostřednictvím liturgického stylu politiky a programu radikální politiky, jež slibovala překonat hrozbu, kterou představoval mezinárodní socialismus, ukončit degeneraci postihující národ pod vlivem liberalismu a přinést radikální obnovu jeho sociálního, politického a kulturního života v rámci toho, co bylo všeobecně představováno jako nová éra zahajovaná v západní civilizaci. Základním mobilizačním mýtem fašismu, který podmiňuje jeho ideologii, propagandu, styl politiky a činy, je vize brzkého znovuzrození národa z dekadence.“*⁵⁵

Posledním pojetím fašismu, o kterém je níže pojednáno, je studie v této práci již zmíněného Noëla O'Sullivanova z knihy *Fašismus*. Dle O'Sullivanova fašismus *„byl nejextrémnějším, nejkrutějším a nejucelenějším vyjádřením nového aktivistického politického stylu, který západní svět kdy poznal.“*⁵⁶ Tento aktivistický politický styl, který se v Evropě v důsledku běhu dějin objevil, prošel fašistickou revizí, která jej uspořádala a zredukovala tak, že z do té doby řízeného aktivistického stylu politiky zbyly pouze tři jistoty, tedy vůdce, hnutí a mýtus, neboli (fašistický) světo-

⁵⁴ PAYNE, S. G. *Fascism, comparison and definition*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 1980, s. 7.

⁵⁵ A. Campi (Ed.), *Che cos'è il fascismo? Interpretazioni e prospettive di ricerca* (pp. 97-122). Rome: Ideazione editrice, 2003. [cit. 16. 12. 2023] Dostupné z:

<https://www.libraryofsocialscience.com/ideologies/resources/griffin-the-palingenetic-core/>

⁵⁶ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 86.

vý názor – *Weltanschauung*.⁵⁷ Tento pak O'Sullivan dělí na 5 stěžejních bodů fašistické ideologie, kterými jsou korporativismus, permanentní revoluce, vůdcovský princip, mesiášské poslání a soběstačnost.⁵⁸

Na základě výše uvedených definicí a deskriptivních přístupů k fašismu je patrné, že mezi historiky panuje neshoda ohledně jeho interpretace, která se především projevuje v jejich rozdílných přístupech k definování jeho podstaty, resp. definování důvodu jeho vzniku a úspěchu. Zatímco někteří z uvedených historiků, kterým je například Roger Griffin, kladou důraz na analýzu ideologických a intelektuálních základů, které formovaly fašistické hnutí a režimy, a považují je za klíčový prvek pro pochopení fašismu. Další, jako Stanley G. Payne a Robert O. Paxton se zaměřují na konkrétní politická jednání fašistických představitelů a jejich dopady na společnost a instituce. Jak ostatně poznamenává Robert O. Paxton ve své knize *Anatomie Fašismu* „*Politické jednání zajisté vyžaduje určitá rozhodnutí, a tato rozhodnutí – jak mi mí kritikové nepochybně vzápětí vytknou – nás přivádějí zpět k výchozím idejím. [...] Můžeme manévrovat mezi dvěma extrémy: fašismus nespočíval ani v prostém uplatňování svého programu, ani v bezstarostném oportunistu. Domnívám se, že ideje, které podmiňují jednání fašistů, lze nejlépe odvodit právě z onoho jednání, neboť některé z nich zůstávají nevyslovené a ve veřejných projevech a jazyce fašismu jsou obsaženy jen implicitně.*“⁵⁹

Vycházejí ze shora uvedených definic tak lze fašismus shrnout jako ideologii, která se vyznačuje autoritářstvím, ultranacionalismem, jehož hnacím motorem je přesvědčení o nadřazenosti vlastního národa nebo vlastní etnické skupiny nad národem či skupinou jinou, a zdůrazňuje význam vnímané společné identity, historického dědictví a mýtu, které mohou být skutečné, zveličené, či zcela uměle vytvořené, dále hierarchickým uspořádáním společnosti pod záštitou charismatického vůdce a jeho kultu osobnosti. Tato ideologie s velkým důrazem na maskulinitu a sebeobětování poté prosazuje agresivně expanzivní politiku zaměřenou na územní nebo kulturní zisky, vedenou přesvědčením o přirozené nadřazenosti vlastní skupiny nad ostatními, často ospravedlňovanou argumenty o obraně národa, což nevyhnutelně vede k agresivní militarizaci společnosti. Z ekonomického hlediska ve fašismu spatřujeme tendence k novému modelu národohospodářství, ve kterém režim úzce spolupracuje s korporacemi, a za účelem ekonomické stability dochází k regulaci a kontrole ekonomiky. Tyto snahy fašistů jsou následně společností tlačeny propagandou, která je okázale teatrální a umocňuje a udržuje jednotu národa.

⁵⁷ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 114.

⁵⁸ Tamtéž s. 129.

⁵⁹ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 250.

2. Fašismus v Itálii

V této části se zaměřím na fašistickou nadvládu v Itálii, a to počínaje předzvěstí italského fašistického režimu, Gabrielem D'Annunziem a jeho obsazením Fiume, dnešní chorvatské Rijeky, neboť tento úsek historie je značnou částí spjat i s pozdějším nástupem fašistů. Následně rozeberu vznik samotného fašistického hnutí pod vedením Benita Mussoliniho, pochod na Řím a upevňování politické moci v Itálii.

2.1. Republika Fiume jako předchůdce italského fašismu

Po uzavření příměří z Compiègne dne 11. 11. 1918 a faktickém konci první světové války se poválečná Itálie propadá do společenské krize a zoufalosti. Jedním z důvodů je porušení Londýnského paktu z roku 1915 ze strany vítězných mocností, který Itálie uzavřela se členy Trojdhody. Na jeho základě se Itálie zavázala k vypovězení smlouvy uzavřené s Trojspolkem a dne 23. 5. 1915 vstoupila do války proti Rakousko-Uherské monarchii, dne 28. 8. 1916 pak proti Německému císařství. Uzavření Londýnského paktu bylo výsledkem tvrdého vyjednávání tehdejšího ministerského předsedy Antonia Salandra a ministra zahraniční Sidneyho Soninna o co nejpríznivější dohodu o územních ziscích Itálie, jakožto odměny za přeběhnutí k Trojdhodě. Itálii byly přislíbeny územní zisky v podobě Tridentska, Jižního Tyrolska, Terstu, Istrie, část Dalmácie, území v severovýchodní části jaderského moře, Dodedanské ostrovy, protektorát nad Střední Albánií a přístavem Valona, a v neposlední řadě také podíl na koloniích Německého císařství v Africe a Asii.

Po vstupu Spojených států amerických do první světové války v dubnu 1917 však Itálie musela své nároky obhájit i před jejich tehdejšími prezidentem Woodrowem Willsonem, který zastával názor, že celé pobřeží Jaderského moře, s výjimkou Terstu, by mělo být součástí nové Jugoslávie a chtěl poválečnou Evropu uspořádat na základě principu sebeurčení národů. Nadto Američané, Britové a Francouzi Italům jednoduše nevěřili, přičemž hlavním důvodem této nedůvěry Britů a Francouzů bylo pozdní vyhlášení války Německému císařství. Většina Američanů včetně Wilsona se domnívala, že Italové jsou nedůvěryhodní a morálně zkažení, a že pokud nemají kriminální sklony, jsou v nejlepším případě vrozenými lháři.⁶⁰ Mezi další důvody této nevole vítězných mocností patřil také zájem Francie na vytvoření silné nově vznikající Jugoslávie a pochybnosti o skutečném přínosu Italů válečnému úsilí v první světové válce.⁶¹

Italští diplomaté na Pařížské mírové konferenci se nacházeli ve velmi složité situaci. Jednání s vítěznými mocnostmi se nedařila ani ve vztahu k Londýnským paktem stvrzeným územ-

⁶⁰ LEEDEN, M.A. *The first duce: D'Annunzio at Fiume*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977, s. 13.

⁶¹ DUGGAN, C. *Fašistické hlasy: Důvěrné dějiny Mussoliniho Itálie*. Praha: Academia, 2022, s. 37.

ním ziskům v Jaderském moři, nadto veřejné mínění a společnost v Itálii vyburcovaná plamenými nacionalistickými projevy Gabriela D'Annunzia, které obsahovaly převážně pasáže o boji Italů za velkou a krásnou Itálii a mystický prostor pro její ideální podobu, či odmítání oslabování Itálie „*transatlantickými čistkami doktora Willsona*“.⁶² Tato rétorika v již tak zklamané společnosti vzbudila obrovský odpor proti jakýmkoliv ústupkům vůči vítězným mocnostem při jednáních v Paříži. Itálie naopak začala volat po větších územních ziscích, než které jí byly přiznány Londýnským paktem.

Tímto nárokovaným územím se stalo přístavní město Fiume, strategicky významné díky své poloze, přístavu a železnicím, v té době obývané zejména Italy, Chorvaty, Maďary a příslušníky dalších národů. Fiume bylo však v tuto dobu pod dočasnou okupací a do vyřešení otázky ve Versailles zde byly ubytovány francouzské, italské, britské a americké jednotky, jejichž prezence zvyšovala už tak existující napětí mezi obyvatelstvem.⁶³ Obyvatelé považovali ubytované vojáky za důvod zastavení ekonomiky, způsobené zejména nečinností přístavu a loděnic, zavřením továren a omezením dodávek strategických surovin jako je ropa či uhlí.

Nervozita však silně pronikala na povrch i mezi posádkami navzájem. Nejčastěji a také nejurputněji se v těchto střetech setkávala francouzská posádka s posádkou italskou. V ozbrojené šarvátce proběhnuvší dne 6. července 1919 padlo 6 členů francouzské posádky a několik dalších jich bylo raněno.⁶⁴ Italská strana z tohoto incidentu vyvázla s pár raněnými vojáky. Jak je již výše zmíněno, Francie měla zájem na tom, aby Fiume připadlo Jugoslávii, neboť jejich úmyslem bylo vytvořit z ní hráz proti Německu.

Itálie předkládá argument, že většina obyvatel Fiume je italského původu a přeje si připojení k italskému národu. Tomuto dodával na síle i fakt, že vláda Fiume dokonce oficiálně prohlásila, že si přeje být připojena k Itálii, a to na již na podzim roku 1918.⁶⁵ Gabriele D'Annunzio již v té době svou rétorikou umetal cestu pro bohaté a mocné, kteří byli připraveni jeho nebo jemu podobné podpořit a vzít si to, co jim dle nich náleží, selžou-li při vyjednávání premiér Vittorio Emanuele Orlando a ministr zahraničí Sydney Sonnino, jak se nakonec skutečně stalo v dubnu 1919, kdy z pařížské mírové konference na protest odjeli.⁶⁶

Orlando se do Paříže v květnu 1919 ještě jednou vrací, není však úspěšný a dne 19. června 1919 pak ztrácí důvěru a rezignuje. Na místo ministerského předsedy nastupuje Saverio Nitti, který neměl silné imperialistické sklony a věřil, že mír je pro Itálii mnohem důležitější než úze-

⁶² LEEDEN, M.A. *The first duke: D'Annunzio at Fiume*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977, s. 15.

⁶³ Tamtéž s. 14.

⁶⁴ Tamtéž s. 34.

⁶⁵ Tamtéž, s. 14.

⁶⁶ PROCACCI, G. *Dějiny Itálie*, Praha: NLN, s. r. o., 1997, s. 329.

mí. Pod nátlakem vítězných mocností podléhá a postupuje Dalmácii a Jugoslávii a souhlasí s tím, že Fiume se stane nezávislým a neutrálním státem.⁶⁷

2.1.1. Gabriele D'Annunzio

Gabriele D'Annunzio, též známý jako *comandante*, byl uznávaným italským básníkem, romanopiscem, vyznamenaným válečným veteránem a oblíbencem národa. Již před první světovou válkou byl národem uznávaný umělec, avšak v roce 1915 nastal zlom v jeho dosavadní kariéře, když se stal jedním z mužů, kteří měli zásadní podíl na vstupu Itálie do války,⁶⁸ do které byl následně sám povolán. Po jeho návratu z války, která ho fascinovala, měl však D'Annunzio svá nejlepší léta již za sebou. Žádal předsedu vlády Nittiho o zafinancování jeho expedice na východ, která v něm měla probudit vášeň, tato však byla zamítnuta, D'Annunzio se tak upnul na politiku⁶⁹ a svou šanci spatřil v probíhající krizi kolem Fiume. Je na místě podotknout, že v tomto období, tedy v letech 1919 až 1920, byl D'Annunzio bezpochyby stále věhlasnější a vlivnější osobností, než Mussolini.⁷⁰ Mussolini proto oprávněně D'Annunzia považoval za svého konkurenta, ač jeho tažení na Fiume na oko podporoval a schvaloval, těžko skrýval svou závist. Eatwell se domnívá, že ještě v roce 1921, kdy bylo D'Annunziově již 58 let, mohl stále s Mussolinim soupeřit o moc a vedení italských nacionalistů. V roce 1922 však D'Annunzio otevřeně přijal a podpořil fašismus, čímž umetel Mussolinimu cestu k moci.⁷¹ Mussolini si svou pozici následně pojistil tím, že D'Annunziově udělil titul knížete z *Monte Nevoso* a zámek u *Lago di Garda*.⁷² D'Annunzio i po několik dalších let zůstal politickou veličinou.⁷³

2.1.2. Pochod na Fiume

Důsledkem propagandistické činnosti Italů ve Fiume, která má kořeny v okolnostech uvedených na začátku této kapitoly, D'Annunziovým burcováním davů a Nittiho politikou, pro teď již většinu obyvatel Itálie slabou, se z Fiume stal problém až symbolických rozměrů a vyřešení jeho otázky spojovalo Itálii. I ti Italové, kteří do roku 1919 o Fiume nikdy neslyšeli, ho nyní považovali za pilíř národní cti. V srpnu roku 1919 se pak mezispojenecká komise usnesla na rozhodnutí, kterým byly vykázány italské jednotky pod vedením generála Francesca Grazioliho z Fiume, což italskou část obyvatel rozlítlo ještě více. Odchod italských jednotek z Fiume pak

⁶⁷ PROCACCI, G. *Dějiny Itálie*, Praha: NLN, s. r. o., 1997, s. 330.

⁶⁸ NOLTE, E. *Fašismus ve své epoše*, Praha: Argo, 1998, s. 254.

⁶⁹ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 104.

⁷⁰ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 70.

⁷¹ EATWELL, R. *Fascism: A history*, New York: Viking Penguin, 1996, s. 49.

⁷² PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 71-72.

⁷³ NOLTE, E. *Fašismus ve své epoše*, Praha: Argo, 1998, s. 256.

provázel zpěv vlasteneckých písní, zasypávání květinami a v některých případech až teatrální scény ze strany obyvatelstva.⁷⁴

Tato událost byla pomyslnou poslední kapkou pro kruhy nacionalistických důstojníků v aktivní službě, kteří byli součástí jednotek vykázaných z Fiume. Neprodleně se tak obrátili na lidi, o kterých předpokládali, že by jim byli ochotni pomoci organizovat vojenský převrat. Jedním z těchto lidí byl i Benito Mussolini, který již v průběhu roku 1919 aktivně jednal s D'Annunziem a vysoce postavenými nacionalisty o možnosti převzít Fiume silou. Do tohoto jednání o převratu byl zapleten i Emanuel Filibert Savojský, vévoda z Aosty, bratranec tehdejšího krále Itálie Viktora Emanuela III.⁷⁵

Po bezvýsledných předešlých snahách se tak 7 mladých důstojníků obrátilo na D'Annunzia. Zaslali mu dopis, jehož text obsahoval mnoho vlasteneckých odkazů, zejména na hnutí *Risorgimento*. Dopis byl podepsán pod jménem *i giurati di Ronchi*, tedy přísežníci z Ronchi.⁷⁶

Krátce po půlnoci 12. září 1919 se tak D'Annunzio postavil do čela přibližně 200 mužů a 26 vozidel, které se na poslední chvíli podařilo odcizit z armádního skladu. I přes to, že měli důstojníci italské armády nařizeno zastavit jakýkoliv pokus o obsazení Fiume, nikdo D'Annunzia a jeho muže nezastavil, naopak se k pochodu přidávali i přes přímé neuposlechnutí rozkazu. Nejvýznamnější z těchto incidentů bylo přeběhnutí velkého množství jednotek *Arditi*, ostřílených elitních veteránů z první světové války, kteří neuposlechli rozkaz generála Otavia Zoppiho střílet na D'Annunziův konvoj. To donutilo generála k osobní konfrontaci s D'Annunziem, avšak nevystřelil, neboť nechtěl prolévat italskou krev. Kolem jedenácté hodiny ranní dne 12. září tak občané Fiume bouřlivě vítali D'Annunzia v čele obrovské kolony skládající se z bojových vozidel, tanků a až 2 500 mužů.⁷⁷

2.1.3. Fiume – italské regentství Carnaro

Po obsazení Fiume se D'Annunzio začal zajímat o možnost expanze za hranice, jeho prvním cíle se stává Dalmácie, kterou Itálie měla postoupit Jugoslávii, a to v rozporu s Londýnským paktem. Vypravuje se s vojáky do města Zadar, kde pronese plamennou řeč, ve které zdůrazňuje legitimitu nároku na město. Ve městě současně nechal vojenskou posádku jako symbol toho, že si odmítají nechat vzít to, co jim bylo Londýnským paktem přislíbeno. D'Annunzio v otázce Dalmácie našel vzácnou společnou řeč s italským premiérem Nittim, který, ač chtěl na nátlak Spojených států amerických a ostatních vítězných mocností postoupit okupovanou Dalmácii

⁷⁴ LEEDEN, M.A. *The first duce: D'Annunzio at Fiume*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977, s. 60.

⁷⁵ DUGGAN, C. *Fašistické hlasy: Důvěrné dějiny Mussoliniho Itálie*, Praha: Academia, 2022, s. 42.

⁷⁶ LEEDEN, M.A. *The first duce: D'Annunzio at Fiume*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977, s. 62.

⁷⁷ Tamtéž, s. 66.

Jugoslávii, výměnou za jiné územní zisky a stabilitu, kalkuloval s tím, že D'Annunzio sehraje roli provokatéra a region destabilizuje. D'Annunzio v této době již navázal kontakty s Černohorci a Chorvaty, kteří si nepřáli sjednocení Jugoslávie.⁷⁸

Kalkul premiéra Nittiho, který odmítal cokoli podniknout před konáním prvních parlamentních poválečných voleb, se ukázal jako správný. Nejen, že obhájil premiérský post, ale také došlo k výraznému posílení socialistů, kteří získali 32 % hlasů.⁷⁹ Pomocí kontroly tisku vykreslil premiér Nitti expedici do Zadaru jako nebezpečné a nezodpovědné jednání, přičemž bylo zřejmé, že veřejné mínění o D'Annunziovi a misi za národní cti slábne, neboť zemi sužoval nedostatek jídla a špatná ekonomická situace.⁸⁰

Jednání mezi Římem a Fiume probíhaly od samého počátku jeho existence, po listopadových volbách byla vyjednávací pozice premiéra Nittiho výrazně lepší. D'Annunziovi je v prosinci roku 1919 doručen *modus vivendi*, který D'Annunzio prostudoval a zaslal zpět se svými podmínkami. Nálada ve Fiume však byla silně pro přijetí návrhu, neboť lidé byli unaveni z neutuchajících krizí. Do Fiume je následně zaslán nový *modus vivendi*, který splňuje některé z D'Annunziových požadavků, jiné však, jako veřejné prohlášení vděčnosti jemu a jeho vojákům, odmítá. D'Annunzio se o pár dní později setkal s generálem Pietrem Bagdoliem ve snaze vyjednat další ústupky. To je však odmítnuto a *modus vivendi* je projednán národní radou Fiume, která jej 15. prosince 1919 schválí.⁸¹

D'Annunziovi se však povedlo shromáždit dostatečný počet podporovatelů, kterým namluvil, že vzhledem ke schválení návrhu národní radou budou on a jeho podporovatelé nuceni opustit Fiume. Později vystoupil před davem čítající tisíce lidí a agitoval za nepřijetí návrhu. Davu také slíbil, že návrh projde referendem. Drtivá většinu hlasů byla pro přijetí návrhu, avšak D'Annunzio pod záminkou výtržností u volebních míst referendum zadržel. Následující den oznámil, že výsledky referenda byly anulovány a konečné slovo v této věci bude má on. Následkem D'Annunziových rozhodnutí je rezignace Giovanniho Giuratiho z pozice *Capo del gabinetto*, na jeho místo nastoupil významný italský anarchosyndikalista Alceste de Ambris. Tato výměna znamenala kolaps umírněných hlasů ve Fiume a vítězství radikalismu.⁸²

V důsledku D'Annunziova odmítnutí *modus vivendi* se už tak krizí zmítaná společnost ve Fiume dostala do dalších problémů, jak lze spatřovat i v triviální otázce zásobování. V reakci na výše uvedené události došlo ze strany italského premiéra Nittiho k uvalení blokády a město

⁷⁸ LEEDEN, M.A. *The first duce: D'Annunzio at Fiume*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977. s 126-128.

⁷⁹ DUGGAN, C. *Fašistické hlasy*. Praha: Academia, 2022, s. 49.

⁸⁰ LEEDEN, M.A. *The first duce: D'Annunzio at Fiume*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977, s. 129.

⁸¹ Tamtéž s. 135.

⁸² LEEDEN, M.A. *The first duce: D'Annunzio at Fiume*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977, s. 137.

trpělo nedostatkem veškerého zboží nutného k přežití. Ministr zásobování, plukovník Vittorio Margonari, vytvořil skupinu mužů zvaných *Ussochi*, kteří se starali o zásobování Fiume přepaďováním a zajímáním lodí, vylupováním skladišť, krádežemi munice, kávy, masa, zbraní a všeho, co si Fiume žádalo.⁸³

Jednou z nejslavnějších a zároveň nejdůležitějších výprav skupiny *Ussochi* bylo zajištění lodi jménem *Cogne*. Vojáci se ukryli do útroby lodi, počkali, až vypluje do otevřených vod, následně se vynořili a zajali veškeré lodní důstojníky. Loď dopravili i přes italskou blokádu do Fiume a následně ji prodali i s nákladem zpět soukromé lodní společnosti, přičemž většina posádky lodi *Cogne* zůstala ve Fiume a přidala se k D'Annunziovým silám. Tento incident prokázal neschopnost italského námořnictva a rozlítl jak italské vojáky blokující Fiume, tak premiéra Nittiho.⁸⁴ Nejen tato akce pirátů 20. století, avšak mnoho dalších, jako například krádež koní italského dělostřelectva, které mělo za úkol Fiume hlídat, na pokyn daný osobně D'Annunziem⁸⁵, tlačila Řím k rychlému a ráznému řešení problému jménem Fiume.

2.1.4. Lega di Fiume a pád regenství Carnaro

D'Annunzio se i přes všechny tyto krize snažil z Fiume udělat něco více než pouze území, které bude v budoucnu anektováno Itálií. Jedna z těchto snah vyvrcholila v založení *Lega di Fiume*, která se měla stát protizávažím Společnosti národů, D'Annunziem považované za konspiraci privilegovaných zlodějů a gaunerů. *Lega di Fiume* měla shromáždit veškeré státy poškozené Společností národů a Versailleskou mírovou smlouvou. Plány začal realizovat Leon Kochnitzky, který navázal kontakt se zástupci států, které se měli k lize přidat. Mezi těmito se nacházelo například Irsko, Indie či Egypt.

Lega di Fiume, D'Annunziem a Kochnitzkym vysněná jako mezinárodní organizace, byla však od počátku odsouzena k neúspěchu. Potenciální členové, ač z počátku projevíli zájem, nyní návrhy přicházející z Fiume odmítali. Za zmínku zde stojí změna postoje Egypta, který se nemohl ztotožnit s jedním ze základních ideologických bodů ligy, a to odmítání jakéhokoliv amerického vlivu. Egypťští nacionalisté se Spojených států amerických báli a věděli, že je potřebují.⁸⁶ V reakci na tyto události se *Lega di Fiume* měla stát organizací pro uplatňování vlivu Fiume na Balkánském poloostrově, zejména k podpoře a vyvolávání nepokojů, které by vedly k povstání. K jejímu oficiálnímu vyhlášení došlo 28. dubna 1920. Liga se však žádných úspěchů

⁸³ RHODES, A. *The Poet As Superman; A Life of Gabriele D'Annunzio*. London: Weinfeld and Nicholson, 1959, s. 189.

⁸⁴ Tamtéž s. 191.

⁸⁵ Tamtéž s. 193.

⁸⁶ LEEDEN, M.A.: *The first duce: D'Annunzio at Fiume*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977, s. 180.

nedočká a v červenci 1920 upadá v zapomnění. Leon Kochnitzky, který byl hnacím motorem této ideje, rezignoval na své místo a Fiume opustil.⁸⁷

Všechny tyto události nasměrovaly Fiume k jeho konci. V červnu 1920 vystřídal Nittiho na premiérském postu Giovanni Giolitti a v listopadu 1920 uzavřel s Jugoslávií Rapalskou smlouvu, na základě které se měl z Fiume stát samostatný a svobodný stát. D'Annunzio se snažil při vyjednávání s Giolittim opět o to, aby došlo k anexi Fiume ze strany Itálie, avšak i jeho nejbližší podporovatelé a spolupracovníci včetně De Ambrise a Mussoliniho apelovali na to, aby se s událostmi smířil. Tak se však nestalo a Giolitti dal italské armádě povel k útoku pár dní před Vánocemi roku 1920.⁸⁸ Nejvěrnější D'Annunzioví vojáci odmítli kapitulovat, což vedlo k námořnímu ostřelování města po dobu 3 dní. Jeden z dělostřeleckých nábojů trefil D'Annunziův palác a těsně ho minul, což pro něj znamenalo kompletní prozření, že Itálie hodila Fiume přes palubu.⁸⁹ Dne 28. prosince 1920 D'Annunzio rezignoval jako *comandante* a Fiume kapitulovalo 30. prosince téhož roku.

2.1.5. Carta del Carnaro

Na ústavě Fiume, která byla dokončena a vyhlášena v září 1920⁹⁰, se společně s D'Annunziem podílel velkou mírou syndikalista Alceste de Ambris, který byl jejím většinovým autorem, a jehož rukopis můžeme vidět v takových aspektech, jako je snaha spojit pracovníky a management do korporací, společných rozhodovacích orgánů, které by poskytly nový smysl práce a ukončily společenské odcizení. Ústava je rozdělena na preambuli a 65 článků v 21 hlavách, odkazuje na středověkou minulost a přebírá označení obou parlamentů *Consiglio degli Ottimi* a *Consiglio dei Provvisori*, stanovuje vládu lidu a odkazuje na doktrínu lidové svrchovanosti a vykládá neomezenou moc, která je v nebezpečí přenesena na velitele. Její obsah je na dobu jejího vyhotovení velmi progresivní, lze v ní nalézt rovnost pohlaví, svobodu náboženského vyznání, svobodu projevu, nedotknutelnost bydliště, důchody, dávky v nezaměstnanosti či vzdělání pro všechny.

Pro účely této práce je nejzajímavější hlava IV, ve které jsou upraveny korporace. Článek 18 uvádí, že „*Plnohodnotnými občany jsou pouze ti, kdo svým úsilím přispívají k bohatství a síle státu, jsou s ním zajedno v rozkvětu a vývoji. Ať už dělá člověk jakoukoli práci – manuální či duševní, v kultuře nebo v průmyslu, plánuje či vykonává – musí být členem jedné z deseti korporací, které od obce dostávají všeobecné instrukce co do rozsahu své činnosti, ale mohou si je*

⁸⁷ LEEDEN, M.A.: *The first duce: D'Annunzio at Fiume*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977, s. 186.

⁸⁸ NOLTE, E. *Fašismus ve své epoše*. Praha: Argo, 1998, s. 256.

⁸⁹ LEEDEN, M.A. *The first duce: D'Annunzio at Fiume*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977, s. 200.

⁹⁰ EATWELL, R. *Fascism: A history*. New York: Viking Penguin, 1996, s. 48.

svobodně rozvíjet vlastním způsobem a samy se rozhodnout, jak si chtějí rozdělit vzájemné povinnosti a odpovědnost.“ Každý typ povolání následně staví do jedné z desíti korporací. Jednotlivé dělení těch tříd se nachází v článku 19. Prvních 9 korporací je vymezeno prakticky všem významným okruhům ekonomiky a výroby, přičemž 10. „*nemá zvláštní vymezení, náplň nebo název, je vyhrazena tajemným silám pokroku a podnikavosti.*“⁹¹

Je tedy zřejmé, že ekonomický a sociální model Fiume měl být založen na nacionálně syndikalistickém principu, přičemž fašistická Itálie na toto navázala a společně se syndikalistickou tradicí převzala i model korporací. Syndikátní struktura dle *Carta del Carnaro* vychází z premisy, že práce je povinná a každý musí vstoupit do příslušné korporace, aby získal politická práva, čímž se razantně mění prostředí a dochází k posunu od individuálních práv ke kolektivnímu jednání. Těmto korporacím má být přiznána právní subjektivita. I přes tyto nesporné podobnosti se model fašistického korporativismu od ideálů Fiume a tehdejších syndikalistů lišil. K původní myšlence odstranění třídního konfliktu mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, soběstačnosti a velikosti státu, kterou fašisté ze začátku hlásali, byl brzy přidán režimní dohled a regulace. Lze uzavřít, že syndikalistický model Fiume byl fašisty převzat a přetvořen tak, aby se z původně ekonomického modelu stal další nástroj k upevnění moci. Fašisté ostatně neotáleli a na model nacionálního syndikalismu navázali již v roce 1922.

2.2. Počátky fašistického hnutí v Itálii

Již výše v této diplomové práci jsem věnoval pozornost zrodu *Fasci Italiani di Combattimento*, ke kterému došlo dne 23. března 1919 v Miláně. Mezi přítomnými i později přidruženými stoupenci se vyskytovali bývalí intervencionisté, skupiny válečných veteránů a členové různých vlasteneckých a protibolševických organizací,⁹² nacionální syndikalisté, kteří věřili, že kapitalismus musí být svržen silou, futuristé a rozliční nacionalisté.⁹³ Právě váleční veteráni s bojovými zkušenostmi, ke kterým se přidávali mladí lidé z rozličných konců politického spektra, byli pro začínající hnutí nesmírně hodnotní. V roce 1919 v Itálii prudce rostla podpora socialistů a jejich přidružených odborů. Většina těchto veteránů nesouzněla se socialistickým názorem na válku, dle něhož bojovali za zájmy italské buržoazie a byli zneužití kapitalisty. Neshoda v názorech přerůstala v průběhu roku 1919 v otevřenou nenávist a fyzické útoky mezi socialisty a veterány. V reakci na sdružování a organizování socialistického tábora se i veteráni sdružují do

⁹¹ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 194.

⁹² MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 203-204.

⁹³ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 10-11.

bojůvek, které jsou známy pod výrazem *Arditi*.⁹⁴ Mnoho z nich je později téhož roku součástí D'Annunziova pochodu na Fiume. Většina z nich je do konce roku 1919 součástí úderných jednotek fašistického hnutí⁹⁵, již se svými typickými černými košilemi a černými prapory, známé jako *Squadristé*.

Již následující měsíc po založení prvního *fascia* v Miláně podnikli *Arditi* odvetu proti násilným akcím socialistů, při které došlo k útoku na milánskou socialistickou redakci *Avanti*, která byla vypálena, nadto po sobě zanechali desítky raněných a čtyři mrtvé.⁹⁶

V listopadu 1919 se v Itálii konaly první parlamentní volby po válce, do nichž Mussolini vedl fašisty s programem, který byl značně ovlivněn jeho levicovou minulostí a vyzářoval silné populistické rysy a měl přinést hlasy socialistů. Mussolini ve svém programovém prohlášení požadoval například minimální mzdy, spolurozhodovací právo dělníků v technické správě podniků, progresivní daň z kapitálu, která měla mít podobu vyvlastnění poměrné části majetku, konfiskaci církevního jmění a poměrné hlasovací právo pro muže a ženy nad 18 let. Příkladem opodstatněnosti úvah o částečně levicové povaze fašistického programu budiž Mussoliniho prohlášení z volební schůze „*My se nestavíme proti dělnické třídě, nýbrž za ni. My máme tak málo lásky k buržoasii, že jsme v čelo svého programu postavili vyvlastnění bohatých, zabránění válečných zisků a silné zdanění kapitálu.*“⁹⁷ Výsledky voleb však byly pro fašisty zdrcující, v Miláně získali pouze několik tisíc hlasů, což se nerovnal ani jednomu mandátu. Volby byly naopak obrovským úspěchem pro socialisty, kteří získali v poslanecké sněmovně 156 mandátů a stali se tak nejsilnější stranou. Za socialisty následovali katoličtí lidovci, kteří získali 101 mandátů a zbytek mandátů byl rozptýlen mezi menší pravicové strany.⁹⁸

Fašisté i přes volební neúspěch pokračovali ve stupňování jejich agresivních výpadů. Na začátku léta roku 1920 došlo ve Splitu k nepokojům mezi chorvatskými a italskými obyvateli, které vedli k vraždě italského důstojníka. Mezi národnostní nepokoje se přelily do oblasti Furlanska a Terstu, kde dne 13. 7. 1919 fašisté vypálili hotel Balkan, ve kterém sídlily organizace sdružující Slovinci.⁹⁹ Mussolini tuto akci označil za mistrovské dílo terstských fašistů.¹⁰⁰

Velkého úspěchu se fašistům v průběhu roku 1920 dostalo v Pádské nížině. Socialisté ovládali tamější samosprávy a v důsledku toho i zemědělský pracovní trh. Každý farmář musel hledat námezdní pracovníky pomocí socialistických zprostředkovatelen práce, a to za pro ně velmi ne-

⁹⁴ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 97.

⁹⁵ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 204.

⁹⁶ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 11.

⁹⁷ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 205.

⁹⁸ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 98.

⁹⁹ NOLTE, E. *Fašismus ve své epoše*. Praha: Argo, 1998, s. 269.

¹⁰⁰ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 99.

výhodných podmínek. Finančně krvácející velkostatkáři nenašli zastání u místních úředníků, kteří se socialisty sympatizovali, ani u italské vlády, která se do sporu nechtěla vmístit.¹⁰¹ Revolučními náladami byli stejně znechuceni i podnikatelé a továrníci. V srpnu roku 1920 rozpoutala výluka v milánské továrně Alfa-Romeo stávkou více než půl milionu dělníků z různých měst, při níž docházelo k ozbrojenému obsazování továren. Vláda rovněž nechtěla intervenovat. Velkostatkářům a továrníkům bylo jasné, že ze strany vlády se jim zastání nedostane, obrátili se proto na fašisty a jejich černé košile. Fašistické počty narůstaly i v rudých baštách, jako byla Ferrara či Bologna a začali zde pomocí násilných akcí rozšiřovat svůj vliv. Ve Ferrare strhali fašisté rudé vlajky ze všech veřejných budov a nahradili je národní trikolorou. Bitky se socialisty a komunisty byly na denním pořádku. Počet členu fašistické buňky ve Ferrare se od listopadu do prosince zdesetinásobila.¹⁰²

Dne 21. listopadu roku 1920 v rudé baště Bologni při příležitosti ustavení nově zvolené socialistické městské rady fašisté vyprovokovali mnoho potyček a způsobili krveprolití.¹⁰³ Počínaje tímto dnem se jejich vliv a počty začali skutečně nezadržitelně šířit celou Pádskou nížinou. Na přelomu roku 1920 a 1921 fašisté začali cíleně napadat socialistická a rolnická družstva, které se jim povedlo rozvrátit, což otevřelo cestu fašistickému syndikátnímu sdružování, které se plně rozvíjí v roce 1922. Fašisté podnikají výpady z měst na venkov, utočí na socialistické organizace, socialistické funkcionáře a socialisty, přičemž tyto útoky nezřídka končí smrtí. Vládou byly tyto útoky na socialisty tiše trpěny, nechtělo se jí socialisty chránit, neboť se jí hodilo fašistické potírání revolučních buřičů. Současně však fašisty přímo nepodporovali a zasahovali jen v nejnútnejších případech.¹⁰⁴ Výjimkou může být snad osoba Ivana Bonomiho, tehdejšího ministra války a pozdějšího předsedy vlády, který proslul jako ochránce fašistických úderů.¹⁰⁵ Fašistům v jejich řádění nebrání často ani příslušníci armády, policie a místní prefekti.

Socialisté a komunisté na toto poukázali návrhem rezoluce v poslanecké sněmovně v únoru 1921, avšak tato snaha jim nepřinesla úspěch, když byla rezoluce drtivě zamítnuta. Anarchistické skupiny prahnuly po pomstě za fašistické útoky na proletariát a uvěznění několika svých vůdců. V březnu 1921 se jeden z anarchistů pokusí o atentát na Mussoliniho v jeho domě, ten však nebyl doma a atentát je neúspěšný. Další skupina anarchistů nainstaluje nedlouho poté

¹⁰¹ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 72.

¹⁰² RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 107.

¹⁰³ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 209.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 209.

¹⁰⁵ PROCACCI, G. *Dějiny Itálie*. Praha: NLN, s. r. o., 1997, s. 336.

bomby do několika milánských domů, elektrárny a divadla Diana, ve kterém bomba při představení explodovala, zabila 18 lidí a desítky dalších zranila.¹⁰⁶

Premiér Giolitti, který se snažil turbulentní situaci v zemi i v parlamentu přežít a zajistit si spolehlivou většinu ve sněmovně, přičemž za své nejsilnější nepřátele považoval socialisty a lidovce, přišel v dubnu roku 1921 za králem a žádal ho o rozpuštění sněmovny a vypsání nových voleb. V zemi panuje po anarchistickém útoku na divadlo nálada, která nesevědí levicovým revolučním směrům. Vzniká tak koalice demokratických liberálů, nacionalistů a fašistů. Volební výsledky připravily o mandáty socialisty, zatímco komunisté a lidovci mandáty navíc získali.¹⁰⁷ Fašisté z koalice vytěžili mandátů 35, přičemž samotný Mussolini byl do parlamentu zvolen.¹⁰⁸

Vzájemné násilí mezi fašisty, socialisty a komunisty nadále pokračovalo i po volbách. V létě 1921 vystřídal Giolittiho na premiérském křesle již zmíněný Bonomi a mezi fašisty a socialisty se začalo mluvit o příměří. Dne 3. srpna 1921 dochází k podpisu dohody o pacifikaci, která má ukončit vzájemné násilí, přičemž na její dodržování měli dohlížet provinciální výbory složené rovným dílem z fašistů a socialistů.¹⁰⁹ S uzavřením dohody však nesouhlasila část významných fašistických funkcionářů, kteří se sešli v Bologni a požadovali celonárodní fašistický sjezd.¹¹⁰ Fašističtí odpůrci dohody zorganizovali s Mussoliniho souhlasem, ač přes jeho nelibost, pochod na Ravennu, kde byli napadeni socialisty. Jako odvetu vypálili kancelář socialistické strany, nedlouho po podpisu smlouvy tak došlo k jejímu porušení. Mussolini se ocitl ve složité situaci, kdy musel konzervativcům ukázat, že je solidní státník, který dokáže Itálii uchránit od chaosu a násilí, zároveň však nemohl upírat svým černým košilím jejich násilné výpravy. Mussolini tak obviňuje socialisty z porušení dohody. Socialisté a komunisté v reakci na fašistický sjezd vyhlašují v Říme generální stávkou. To Mussolini využil jako jeden z bodů, proč za pád smlouvy mohli socialisté, a smlouvu vypověděl. Na tomto sjezdu rovněž došlo k přerodu fašistického hnutí v Národní fašistickou stranu.¹¹¹

2.3. Pochod na Řím a upevnění moci

V únoru roku 1922 se v reakci na stále silnější fašistický vliv a jejich násilné výpady utvořilo sdružení odborových organizací s cílem postavit se fašistům společně. Toto sdružení se pojmenovalo *Alleanza del Lavoro*. Mezitím fašisté v průběhu jara a léta roku 1922 obsadili města Ferraru a Bolognu a vyhnali z nich socialisty. V červenci téhož roku fašisté obdobným stylem

¹⁰⁶ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 110.

¹⁰⁷ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 210.

¹⁰⁸ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 76.

¹⁰⁹ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 118.

¹¹⁰ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 211.

¹¹¹ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 116-123.

obsadili Ravennu, načež dne 31. července *Alleanza del Lavoro* vyhlásila generální stávkou pro celou Itálii.¹¹² Reakce fašistů byla okamžitá a došlo k jejich všeobecné mobilizaci a nelitostnému boji proti stávkujícím. Již 3. srpna je jasné, že stávka fatálně selhala a socialistické odbory téhož dne vyzvaly dělníky k návratu do práce.¹¹³ Porážkou *Alleanzi del Lavoro* dokázali fašisté prakticky zneškodnit svého největšího nepřítele, kterým byli socialisté.

Fašisté, ujištění svými úspěchy, svolali do Neapole fašistický kongres, který se měl uskutečnit 24. října 1922. Téhož dne Mussolini promluvil o nutnosti pochodovat na Řím a se čtyřmi vojenskými předáky, kterým svěřil jeho organizaci a velení. Operace začala v noci z 26. na 27. října a dochází k obsazení důležitých bodů v severoitalských městech. V této době je ministerským předsedou Luigi Facta, bývalý Giolittiho náměstek, avšak z důvodu ztráty důvěry jsou jeho pravomoce omezeny na úroveň prozatímní, úřednické vlády.¹¹⁴ Factova vláda v reakci na fašistické záměry vydala prohlášení, ve kterém ujistila veřejnost, že se bude proti fašistické rebelii bránit,¹¹⁵ rovněž požádala krále o vyhlášení stavu obležení, ten to však odmítnul.¹¹⁶

Ač na Řím pochodovalo sotva devět tisíc černých košil, Facta v reakci na královo rozhodnutí rezignoval a na jeho místo byl dosazen Antonio Salandra, který měl za úkol nabídnout Mussolinimu 5 ministerských křesel pro fašisty. Mussolini toto odmítnul a zdůraznil, že se nespokojí s ničím jiným, než je post ministerského předsedy. Dne 30. října dorazil Mussolini do Říma a po debatě s králem souhlasí se sestavením vlády, po několika hodinách se vrací zpět se seznamem ministrů. Mussolini se stal nejmladším premiérem v dějinách Itálie, rovněž se stal ministrem vnitra a ministrem zahraničních věcí. Zbytek jeho kabinetu tvořili tři fašisté, tři republikáni, dva lidovci, nacionalista, liberál a tři významné osobnosti, které se doposud v politice nepohybovali. I přes koaliční povahu jeho kabinetu byl Mussolini podporován většinou Italů, armádou a králem samotným.¹¹⁷

Premiéřskou funkci zahájil Mussolini mnoha zahraničními cestami a dialogy s diplomaty a státníky jiných zemí. Na domácím politickém poli jsou však již v lednu 1923 vidět první výrazně změny, jako je ustanovení dobrovolných milic pro národní bezpečnost, do kterých byli začleněni původní černé košile a přeměna fašistické Velké rady na státní orgán. V červenci téhož roku byl vypracován nový volební zákon, který byl šitý na míru fašistům a měl zajisti, že v dalších volbách obsadí většinu křesel.¹¹⁸ Ve volbách, které proběhly v dubnu roku 1924, při-

¹¹² MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 220.

¹¹³ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 130.

¹¹⁴ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 105.

¹¹⁵ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 228.

¹¹⁶ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 137.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 138-139.

¹¹⁸ PROCACCI, G. *Dějiny Itálie*. Praha: NLN, s. r. o., 1997, s. 340.

čemž předvolební kampaň byla vedena pod taktovkou vyhrožování a násilí, získali fašisté 64,9 % hlasů, což jim přineslo 349 křesel, avšak většinu v oblastech severní Itálie se fašistům získat nepodařilo. Nehledě na to měli fašisté v parlamentu velmi pohodlnou pozici.¹¹⁹ Krom volebního úspěchu fašisté po celou dobu neúnavně podporují své tvrdé jádro a zbrojí.¹²⁰

Skutečným bodem zlomu ve vztahu k Mussoliniho neotřesitelné mocenské pozici byla vražda socialistického předáka Giocama Matteottiho. Matteotti dne 30. května 1924 předstoupil před sněmovnu a kritizoval korupci a ilegální činnosti fašistů, které se dopustili v průběhu minulých voleb. 10. června téhož roku je Matteotti před svým domem napaden a unesen autem neznámo kam. Jeho tělo se najde až 16. srpna zakopané na skládce nedaleko od Říma.¹²¹

Do dnes není jasné, zda byl Matteotti zavražděn na přímý pokyn Mussoliniho, nicméně bylo zřejmé, že Mussoliniho politika je za jeho smrt odpovědná. Smrt Matteottiho uvrhla zemi do šoku, král a konzervativci se však nechtěli pouštět do přímého tlaku na Mussoliniho, neboť se báli, že by jeho odstranění mohlo mít za následek chaos či návrat levice. Byli to nakonec sami fašisté, kteří Mussoliniho donutili, aby v projevu ze dne 3. ledna 1925 přijal plnou politickou, morální a historickou odpovědnost za všechny věci, které se přihodily. V následujících dvou letech je Mussoliniho a fašistická moc v Itálii prostřednictvím legislativy „na obranu státu“ konsolidována.¹²² V těchto dvou letech jsou rovněž vydány první podstatné zákony pro budování korporativního systému.

¹¹⁹ PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 129.

¹²⁰ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 234.

¹²¹ RIDLEY, J. *Mussolini*. Praha: Themis, 2002. s. 163.

¹²² PAXTON, R.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 129-130.

3. Korporativismus

Za korporativismus je považován sociopolitický a ekonomický model, který organizuje společnost na základě hierarchické struktury zainteresovaných skupin. Tento koncept, který je v dnešním vnímání uváděn v souvislosti s autoritářskými, převážně fašistickými režimy, má však kořeny fašismus předcházející, prošel v průběhu času vývojem a přijal různorodé formy a interpretace, a to i v demokratických systémech. V této kapitole se zaměřím na analýzu korporativismu, jeho historické pozadí, klíčové charakteristiky a rozdílné podoby.

3.1. Historie a vývoj korporativismu

Korporativismus je obvykle spojován s encyklikou *Rerum Novarum* papeže Lva XIII. z roku 1891. V této encyklice se papež zabýval specifickou formou vztahu mezi zaměstnaneckými a zaměstnavatelskými organizacemi, která může sloužit jako alternativa k třídním konfliktům. Tento model nazval "sjednaný korporativismus". Později encyklika *Quadrogesimo Anno* z roku 1931 potvrdila důležitost sociální integrace a stavovské reprezentace pro organizaci společnosti na základě principů solidarity a subsidiarity.¹²³

Původní význam korporativismu byl pevně spojen s katolickým sociálním učením a úzce provázán s organickými teoriemi společnosti. Korporativismus měl představovat společnost bez třídních rozdílů, která byla rozdělena do různých korporací podle svých funkcí, které každý jedinec měl zastávat v rámci sociální dělby práce. Tyto organizace měly být vytvářeny a schvalovány státem s cílem zastupovat zájmy všech sociálních kategorií, avšak zároveň měly sloužit k důkladné kontrole obyvatelstva.¹²⁴ Z tohoto pohledu je tedy korporativismus vnímán jako konkrétní soubor vztahů mezi státem, společností a jednotlivcem, který je také interpretován jako „alternativní paradigma k pluralismu“.¹²⁵ V důsledku spojení korporativismu a autoritářských režimů došlo po druhé světové válce k jeho diskreditaci a opuštění. K jeho částečné rehabilitaci dochází v první polovině 70. let 20. století, kdy je P. C. Schmitterem definován jako „zastupitelský systém, v němž jsou jeho konstitutivní prvky organizovány v rámci omezeného počtu jedinečných, povinných, nesoutěživých a hierarchicky řízených skupin, které jsou funkčně specializované (od sebe oddělené), státem uznané nebo schválené (případně i vytvořené) a kterým je zaručena autonomní monopolní reprezentace ve specifických oblastech.“¹²⁶

I přes rozdílné názory na to, co je jádrem teorie korporativismu, se v průběhu jeho existence ustálily tři přístupy. Prvním z nich je pohled H. A. Winklera, který považuje korporativis-

¹²³ ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006, s. 178.

¹²⁴ MILLER, D (ed.). *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: CDK, PROGLAS / JOTA, 1995 s. 233.

¹²⁵ ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006, s. 178.

¹²⁶ Tamtéž, s. 178.

mus za nový systém politické ekonomie, který se odlišuje jak od kapitalismu, tak socialismu. Tento systém spočívá v řízení soukromých podniků státem na základě ideologických principů jednoty, řádu, nacionalismu a úspěchu.¹²⁷

Podle B. Jessopa lze korporativismus chápat jako státní formu, která se vyvíjí současně s parlamentarismem v rámci kapitalistické společnosti. Zatímco parlamentarismus je založen na teritoriálním a individuálním principu reprezentace, korporativismus spojuje funkční reprezentaci s intervencionistickými zásahy státu.¹²⁸ Všechny rušivé tlaky vyplývající z interakce mezi státem a odborovými svazy je nezbytné minimalizovat na co nejnižší úroveň. K dosažení tohoto cíle přispívá stát, pokud jsou zájmy výrobců organizovány pod záštitou zastřešujících odborových svazů, existuje vzájemné propojení mezi systémy politických stran a odborových svazů, institucionální rámec vztahů mezi odborovými svazy a vládami je ustálený, a současně vlády zastávají roli záruk stability a harmonie v těchto vztazích.¹²⁹

P. C. Schmitter pak korporativismus nepovažuje za komplexní politický systém či formu státu, nýbrž za nepluralistický model intermediace zájmů, ve kterém omezený počet hierarchicky uspořádaných monopolních organizací zastupuje zájmy svých členů při vyjednáváních se státem a prosazuje dohodnutou politiku.¹³⁰ Tento systém intermediace zájmů byl dále specifikován Schmitterem prostřednictvím existence omezeného počtu odborových svazů. Tyto svazy jsou charakterizovány svou interní hierarchickou strukturou, přičemž tato hierarchie je reflektována i v organizaci jejich členů. Odborové svazy jsou funkčně diferencovány a nenastupují vůči ostatním svazům hierarchicky nadřazeně, přičemž disponují státním uznáním a podléhají státní kontrole. Toto dělení vyvolává potřebu rozlišování mezi státním a liberálním korporativismem.¹³¹

Dle Říchové bylo postupem času vymezení korporativismu rozvolňováno, kdy došlo k jeho rozšíření na všechny typy a formy vztahů mezi státem a zájmovými skupinami, které se formují a fungují v rámci jednotlivých sektorů společnosti. Tato specifická forma korporativismu byla označena jako *mezokorporativismus*.¹³²

3.2. Korporativismus a pluralismus

Nejčastější současné použití termínu korporativismus se zaměřuje na funkci zájmových organizací, které slouží jako spojka mezi státem a občanskou společností. Většina odborníků zdůrazňuje jeho odlišnosti od pluralismu, konkrétně vztažené k způsobu využívání zájmových

¹²⁷ MILLER, D (ed.). *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: CDK, PROGLAS / JOTA, 1995, s. 234.

¹²⁸ Tamtéž, s. 234.

¹²⁹ ŘÍCHOVÁ, B.: *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006, s. 180.

¹³⁰ MILLER, D (ed.). *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: CDK, PROGLAS / JOTA, 1995, s. 234.

¹³¹ ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006, s. 180.

¹³² Tamtéž, s. 180.

skupin. V pluralistickém systému se velké množství dobrovolných zájmových sdružení aktivně zapojuje do soutěže s ostatními členy, usilujíc o zdroje a přístup k vládním institucím s cílem ovlivňovat politiku. Dle Schmitterovi definice je pluralismus „*system prostředkování zájmů, ve kterém jsou organizovány konstitutivní prvky do nespécifikovaného počtu mnohonásobných, dobrovolných, soutěživých nehierarchicky uspořádaných a sebedeterminujících zájmů, které nejsou specificky privilegovány, povolány, pozorovány, podřízeny, vytvářeny nebo jinak kontrolovány vedením státu, výběrem zájmů státem nebo jejich artikulací státem. Tyto prvky nemají monopol reprezentační činnosti.*“¹³³

Naopak v korporativistickém systému je tato dynamika odlišná, kdy v jeho rámci existuje omezený počet nekonkurenčních organizací, jež mají povinné nebo téměř povinné členství. Tyto organizace mají privilegované postavení a jsou klíčovými aktéry při stanovování politiky a zajišťování její implementace. Zároveň působí na své členy, aby akceptovali dohodnuté podmínky. Korporativistická teorie se zaměřuje na role organizací a společenských skupin a klade důraz na to, do jaké míry mají soukromé subjekty ve společnosti povinnost plnit veřejné úkoly. Charakteristika organizací v korporativistickém systému je pak definována funkcemi, které v rámci sociální dělby práce zastávají. Vzájemně závislý vztah mezi státem a danou organizací se rozvíjí v měřítku, v němž jsou organizace schopny mobilizovat a přesvědčit své členy výměnou za politická rozhodnutí, která jim vyhovují.¹³⁴ Odlišnost mezi těmito dvěma modely spočívá především v třech základních aspektech. První z nich je monopolní role, kterou korporativní struktury zastávají, druhá je spojení reprezentativní a prováděcí funkce a třetí je účast státu při schvalování monopolu reprezentace a společném určování politických směrů.¹³⁵ Korporativismus pak může být krátce definován jako „*system prostředkování zájmů, v němž jsou konstitutivní jednotky organizovány v omezeném počtu jednotlivých, povinných, nesoupeřících, hierarchicky uspořádaných a funkcionálně diferenciovaných kategorií uznaných nebo povolených státem a propůjčujících monopol reprezentace uvnitř těchto kategorií.*“¹³⁶

Schmitter pro účely tohoto dělení operuje i s pojmem syndikalismus, který vymezuje jako „*system prostředkování zájmů, v němž nejsou konstitutivní prvky omezeny počtem jednotlivců; nesoutěživé, nehierarchicky uspořádané a funkcionálně nespécializované kategorie zájmů nejsou*

¹³³ BROKL, L. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 46.

¹³⁴ MILLER, D (ed.) *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: CDK, PROGLAS / JOTA, 1995, s. 233-234.

¹³⁵ Tamtéž, s. 233.

¹³⁶ BROKL, L. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 46.

rozlišovány, povolovány, ani vytvářeny státem nebo stranou. Neexistuje reprezentační monopol a řešení jejich konfliktů probíhá autonomně, bez zasahování státu.“¹³⁷

Dle Říchové může být korporativismus vymezen jako model stojící na opačné straně než pluralismus, neboť v korporativismu se vyskytuje omezený počet skupin, které představují hlavní zájmy v ekonomické oblasti, tj. kapitál a práci, ale mohou se vyskytovat i v jiných sférách. Tyto zájmové skupiny mají hierarchickou strukturu, což jim umožňuje jednat jako zástupci svých členů a hájit jejich zájmy v rámci smluvních jednání. Mezi těmito skupinami a státem existují blízké vazby, které vycházejí ze shody ohledně fungování politického i ekonomického systému státu. Stát pak zastává roli partnera při zprostředkování zájmů. Korporativní model tak směřuje k podpoře a usnadnění spolupráce mezi zájmovými skupinami a státem, zatímco pluralismus je charakterizován rivalitou a soutěží.¹³⁸

Na základě různých přístupů k teorii korporativismu je možné učinit závěr, že korporativismus a pluralismus by neměly být považovány za vzájemně vylučující se alternativy, nýbrž jako extrémní body na kontinuu. Vzdálenost mezi těmito koncepty závisí na rozsahu, do jakého se vyvinuly monopolní vztahy a vzájemná závislost mezi zájmovými organizacemi a státem.¹³⁹

3.3. Autoritářský korporativismus

Podstata autoritářského (státního) korporativismu je přehledně shrnuta Schmitterem. Ač jeho analýza vznikla pro potřebu rozlišení obecného korporativismu od neokorporativismu, je cenným přehledem klíčových znaků autoritářského i liberálního korporativismu. Schmitter charakterizuje autoritářský korporativismus jako systém, v němž je patrná subordínace zájmových organizací autoritativní vládě a existuje možnost použití státního nátlaku. Jako bylo již dříve naznačeno, klíčovým prvkem korporativního modelu je proces zprostředkování zájmů. Schmitter zkoumá tento jev společně s dalším klíčovým procesem, harmonizací zájmů, což pomáhá identifikovat charakteristické rysy autoritářského korporativismu.

Proces zprostředkování zájmů pak Schmitter považuje za systém zájmových skupin, v němž jsou tyto skupiny organizovány národně, hierarchicky a monopolisticky, zatímco proces harmonizace zájmů pojednává o inkorporaci zájmových skupin do procesu formulace a implementace politiky. Proces harmonizace zájmů pak představuje intermediární fázi, v níž se zapojené zájmy stávají prostřednictvím uznávaného a nezbytného vyjednávání integrální součástí politických procesů. Tímto způsobem vzniká spoluodpovědnost, někdy i plná odpovědnost, za reali-

¹³⁷ BROKL, L. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 46.

¹³⁸ ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006, s. 181-182.

¹³⁹ MILLER, D (ed.) *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: CDK, PROGLAS / JOTA, 1995, s. 235.

zaci politických rozhodnutí, což zajišťuje, že tyto zájmy získávají semiveřejný nebo polostátní charakter. Oba tyto procesy pak existují smíšeně a dohromady tvoří korporativismus.¹⁴⁰

Závěrem této analýzy je zřejmá spojitost procesu zprostředkování zájmů s korporativismem v protikladu k neokorporativismu, současně i spojitost tohoto procesu s autoritářským korporativismem, který se více či méně blíží korporativismu fašistickému.¹⁴¹

K tomuto názoru se přiklání i ŘíCHOVÁ, která poukazuje na skutečnost, že historické souvislosti autoritářského korporativismu s evropskými fašistickými režimy jsou nesporné¹⁴², přestože k úplnému uskutečnění tohoto modelu nedošlo ani v případě Itálie, kde lze hovořit o nejbližším přiblížení k tomuto ideálu¹⁴³. Schmitter vztah autoritářského korporativismu a fašistických režimů přibližuje pomocí pohledu na jejich základní prvek, tedy korporace, které byly v područí fašistů stvořeny a uchovávány jako organizace státu pomocné a na něm závislé, přičemž byly řízeny represivními prostředky.¹⁴⁴

Nahlédneme-li touto optikou na Itálii a Německo, kde k pokusům o nastolení korporativismu více či méně úspěšně došlo, zjistíme, že v případě Itálie se jednalo o korporativismus převážně v ekonomické rovině. Prostřednictvím ekonomických strategií a metod se snaží dosáhnout jednoty mezi pracovní silou a kapitálem. Tento typ korporativismu je nezbytné chápat v kontextu „všezahrnující vize organické, duchovně sjednocené a morálně obrozené společnosti.“¹⁴⁵

Německý ideál o korporativistickém systému byl však, z důvodu jejich doktríny, výrazně odlišný. Ekonomické cíle musely být striktně podřízeny rasovým požadavkům, neboť německým cílem bylo úplně nové uspořádání národa, který musí být jednotný, zrozený z jediného ducha a systematicky ovládat celý život společnosti. Cílem bylo pohlcení všech skupin a vytvoření rasově čisté organické společnosti (*Volksgemeinschaft*), přičemž na německý pokus o korporativismus může být nahlíženo spíše jako na korporativismus v „romantické rovině“, než v rovině racionální, ekonomické.¹⁴⁶

¹⁴⁰ BROKL, L. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 48.

¹⁴¹ BROKL, L. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 48-49.

¹⁴² ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006, s. 184.

¹⁴³ MILLER, D (ed.) *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: CDK, PROGLAS / JOTA, 1995, s. 233.

¹⁴⁴ ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006, s. 184.

¹⁴⁵ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 130.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 130-131.

3.4. Liberální korporativismus

Na rozdíl od autoritářského korporativismu je liberální (sociální) korporativismus, rovněž některými autory označován jako neokorporativismus,¹⁴⁷ Schmitterem při jeho výše uvedené analýze asociován s existencí relativně autonomních zájmových organizací operujících v rámci relativně otevřeného společenského prostředí.¹⁴⁸

Liberální korporativismus lze spatřovat jako institucionalizovaný systém zastupování zájmů, který se vyskytuje v konsensuálním prostředí a v rámci fungující občanské společnosti. Jeho základním rysem je spolupráce mezi omezeným počtem privilegovaných, nesoutěživých a hierarchicky strukturovaných zájmových skupin a vládními představiteli. Tento vztah mezi zájmovými skupinami a státem vede ke koordinaci při řešení ekonomických problémů, ale také k zapojení zájmových skupin do procesu tvorby politiky jak prostřednictvím jejich požadavků, tak při samotné implementaci daných politických opatření.¹⁴⁹

Na začátku 70. let 20. století dochází k vzestupu korporativismu, Schmitterem je tento model posléze označen za neokorporativismus, a to z důvodu jeho odlišení od jeho historických kontextů. Lembruch pak za výraz neokorporativismu považuje tři „analogicky rozlišitelné jevy“. Prvním z nich je vývoj a zpevnování centralizovaných zájmových organizací a potenciálně vrcholových sdružení, které monopolizují oblast zastupování zájmů. Druhým je privilegovaný přístup k politické moci, vrcholovým sdružením nebo institucím, který je obecně v rámci dané společnosti tolerován a akceptován. Třetím jevem je tripartismus, který představuje formu sociálního partnerství, jež se zaměřuje na řízení a regulaci vnitroskupinových konfliktů prostřednictvím koordinace zájmů a postupů vlády. Lembruch na základě tohoto usuzuje, že korporativismus představuje specifický vývojový stupeň, který vychází z unikátního historického kontextu sociálního a politického vývoje v Evropě. V tomto kontextu se významné zájmové organizace, původně reprezentující pracovní třídy, spojily se socialistickými politickými stranami a dosáhly významného veřejného vlivu při formování a utváření politiky. Neokorporativismus je pak považován za důsledek štěpení evropské třídní společnosti.¹⁵⁰

V období pozdních 80. let 20. století dochází k úpadku obliby modelu neokorporativismu, neboť se projevil jako příliš složitý, rigidní, nedostatečně flexibilní a příliš zakořeněný v existujících strukturách. Tento stav způsobil, že původní výhody neokorporativismu se proměnily v

¹⁴⁷ ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006, s. 185.

¹⁴⁸ BROKL, L. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 48.

¹⁴⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006, s. 185.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 186.

jeho nedostatky. Nicméně, neokorporativismus nadále přetrval v různých podobách v politických kulturách některých evropských zemí, jako je například Rakousko či Švédsko.¹⁵¹

¹⁵¹ ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006, s. 186.

4. Korporativní systém fašistické Itálie

V této části, která je ústředním tématem této práce, se budu věnovat spletnosti korporativního systému, jehož jádrem je organizování společnosti do „korporací“, které jsou společně s fašistickou stranou základem italského fašistického státu.¹⁵²

4.1. Syndikalistická tradice v Itálii

Po sjednocení Itálie až do začátku 20. let 20. století vznikaly nejrůznější spolky politické, náboženské, nákupní družstva, stavební spolky, odborové organizace, sdružení průmyslníků a vlastníků půdy. Některá z těchto sdružení se spojovala v národní organizace, jiná zůstávala nesdružená, ale všechna volně soutěžila pod nejrůznějšími politickými a náboženskými prapory. Početně zastoupené byly italské odbory, Italský syndikalistický svaz a Italský svaz práce.

Zlom přišel na konci roku 1920, kdy fašisté začali cíleně napadat odbory a družstva, a to pomocí jakýchkoliv prostředků, přičemž docházelo i k vraždám předáků. Toto není překvapením, neboť v této době opouští fašisté svůj původní politický program z doby, kdy Mussolini ještě doufal v politické vítězství sjednocením protikladů z levice i pravice, jak je zřejmé z jeho programu, který obsahoval prvky oslovující nezaměstnané dělníky, válečné veterány, průmyslníky a další vrstvy. Jak sám Mussolini v té době řekl: „*J sme reakcionári i revolucionári, aristokraté i demokraté, konzervativci i pokrokáři.*“¹⁵³ Po volbách v roce 1919, kdy se na vrchol dostávají socialisté a dochází k drtivé volební porážce fašistů, Mussolini usoudil, že levicový fašismus je třeba zavrhnout.¹⁵⁴

Fašisté začínají vytvářet své „odborové organizace“, kterými jsou fašistické syndikáty. V roce 1922 se koná syndikátní sjezd, na němž je rozhodnuto, že všechny fašistické syndikáty budou seskupeny do pěti „korporací“:

- zemědělství,
- průmysl,
- obchod,
- námořníci;
- a střední a intelektuální vrstvy.

Z těchto pěti korporací má být utvořena Národní konfederace syndikátních korporací¹⁵⁵. Syndikáty zaměstnavatelů a zaměstnanců měly zůstat navzájem odlišné a tvořit odpovídající

¹⁵² MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 163.

¹⁵³ WEISS, J. *The fascist tradition : radical right-wing extremism in modern Europe*. New York: Harper & Row, 1967, s. xxi.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. xxi.

¹⁵⁵ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 47.

dvojice, měly však podléhat společnému vyššímu řídicímu orgánu, tedy korporaci. Nutno podotknout, že se nejedná o korporaci ve smyslu let následujících po roku 1926, z tohoto důvodu byli tito předchůdci pozdějších „pravých“ korporací označováni jako „smíšené syndikáty“.¹⁵⁶ Organizací těchto nových fašistických svazů byl pověřen Edmondo Rossoni, bývalý revoluční socialista krajně levicového smýšlení, který se přiklonil k Mussolinimu a ve 30. letech se stává ministrem v jeho vládě.¹⁵⁷

Po Mussoliniho úspěšném pochodu na Řím v říjnu 1922 začali fašisté rychleji a s větším důrazem potírat jiné svazy. Již v prosinci téhož roku Národní konfederace syndikátních korporací vyjadřuje loajalitu Mussolinimu jakožto novému premiérovi a na důkaz se přejmenovává na Národní konfederaci fašistických syndikátních korporací.¹⁵⁸

Mezi roky 1923 a 1924 se fašisté pokusili sdružit do jediné národní konfederace všechny organizace zaměstnavatelů, zaměstnanců a profesních vrstev, které měly dobré vztahy s fašistickou stranou nebo přijaly její dohled. Rossonimu se podařilo přesvědčit vlastníky půdy, avšak průmyslníci razantně odmítli. Průmyslníci finančně podporovali fašisty proto, aby dohlíželi na poslušnost dělníků, vzdát se moci nad svými zaměstnanci se jim však nelíbilo. Protože tento pokus ztroskotal, navrhl Rossoni, aby bylo zákonné uznání vyhrazeno pouze jednomu odborovému svazu v každém řemesle nebo profesi, přičemž toto uznání by mělo být uděleno pouze fašistickým svazům a k těmto svazům by museli patřit všichni dělníci v daném oboru¹⁵⁹.

Tyto snahy fašistů jsou snadno pochopitelné. Mezi zaměstnanci průmyslníků nebyli fašisté oblíbení. Přestože se Mussolini několikrát pokusil o udobření vztahů se socialistickými odborovými organizacemi, jejich představitelé odmítli spolupracovat. Ve fašistickém syndikalismu neviděli hnutí usilující o zlepšení ekonomického a morálního postavení italského dělnictva, ale pouze nástroj fašistické propagandy mezi dělnickou třídou a vhodný prostředek k podřízení dělnictva disciplíně fašistické strany.¹⁶⁰ Fašistům se podařilo zničit socialistické a křesťanskodemokratické odbory, ale nikoliv své dělnickou třídu z loajality k jejich bývalým vůdcům.

Roku 1925 se však Rossonimu konečně podařilo uzavřít dohodu známou jako Vidoniho palácový pakt, kterým konfederace průmyslníků uznala fašistické odbory za jediné zástupce svých zaměstnanců. Současně byla konfederace průmyslníků uznána jako jediný zástupce průmyslových zaměstnavatelů. Dále byly zrušeny dělnické podnikové rady, které průmyslovým

¹⁵⁶ SCHNEIDER, H. W. *The fascist government of Italy*. New York: D. Van Nostrand Company, Inc., 1936, s. 67.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 67.

¹⁵⁸ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 49.

¹⁵⁹ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 27.

¹⁶⁰ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 49.

podnikatelům tolik vadily.¹⁶¹ S určitým zjednodušením tak lze uzavřít, že tímto došlo k vzájemnému uznání (zástupců) kapitálu a práce.

V návaznosti na to přijala Velká fašistická rada rezoluci s doporučením, aby byl syndikalismus, který označuje za základní aspekt moderního italského života, pod dohledem a kontrolou státu, tedy aby stát právně uznal jeden syndikát zaměstnavatelů a jeden syndikát dělníků pro každý typ podniku nebo třídu práce a dal mu výlučné právo stanovovat kolektivní pracovní smlouvy, aby se pracovní konflikty a spory o kolektivní pracovní smlouvy neřešily násilnou agitací a stávkami, ale rozhodčím řízením, a aby stávky a výluky vyhlášené bez předchozího pokusu o rozhodčí řízení a stávky čistě politické povahy byly zakázány a trestány jako trestné činy. Na základě toho předkládá na konci roku 1925 ministr spravedlnosti Alfredo Rocco návrh zákona, jehož přijetím v roce 1926¹⁶² jsou položeny základy italského fašistického korporativismu.

4.2. Základy korporativního systému

V dubnu roku 1926 je přijat zákon o kolektivních pracovních vztazích, jehož obsah můžeme rozdělit do tří důležitých bodů. Prvním z nich je skutečnost, že všechna již existující fašistická syndikátní sdružení dělníků a zaměstnavatelů v různých profesních oblastech byla uznána jako samostatné právní subjekty a získala výhradní právní právo zastupovat zájmy své profesní skupiny a jejich kolektivní smlouvy jsou prohlášeny za závazné.¹⁶³ Tímto se všechny dosud existující nefašistické odborové organizace stávají prakticky zbytečnými.

Druhou důležitou skutečností je zavedení povinného pracovního soudu pro řešení sporů, u nichž nelze nalézt řešení přímo v syndikátních strukturách. Konečně, nelze odhlédnout ani od postavení stávek a výluk mimo zákon.¹⁶⁴

V zákoně o kolektivních pracovních vztazích také nacházíme první zmínku o pojmu korporace v tom smyslu, v jakém byla v pozdějších letech ve fašistické Itálii zavedena. Zákon o korporacích mluví jako o spojujícím článku mezi zaměstnavatelskými a dělnickými syndikátními organizacemi. Pitigliani tuto konstrukci korporace popisuje dvěma stěžejními a základními znaky, a to tak, že korporace má národní charakter a nemá samostatnou právní subjektivitu, ale je orgánem státní správy. Proto korporaci definuje jako orgán, který spojuje syndikátní sdružení

¹⁶¹ SCHMIDT, C. T. *The Corporate State In Action Italy Under Fascism*. New York: Oxford university press, 1936, s. 63.

¹⁶² WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*, Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 54.

¹⁶³ SCHNEIDER, H. W. *The fascist government of Italy*, New York: D. Van Nostrand Company, Inc., 1936, s. 69.

¹⁶⁴ Tamtéž s. 69.

různých výrobních faktorů, zaměstnavatelů a duševních a manuálních pracovníků pro určité výrobní odvětví nebo pro jednu či více konkrétních kategorií obchodního podnikání.¹⁶⁵

V praktické rovině a organizační struktúře měla být korporace radou tvořenou zástupci vyšších organizací zaměstnavatelů a zaměstnanců z oblasti národní výroby, jako taková měla být oprávněna prosazovat předpisy o kolektivních pracovních vztazích a o koordinaci výroby, kdykoli by na ni sdružené syndikátní organizace přenesly potřebné pravomoci.¹⁶⁶

Takto ustanovená korporace nemá pak dle Modráčka (ve srovnání se syndikátními organizacemi) tak určité a ohraničené působnosti „*Zákon jim přisuzuje zastupování výrobní skupiny jako celku, v kteréžto vlastnosti mají se usnášeti, pokud jsou k tomu oprávněni syndikátními organizacemi, na závazných pravidlech, týkajících se jednak disciplíny v pracovních poměrech, jednak souladu ve výrobních poměrech vůbec. Jak z tohoto stručného nástinu vysvítá, přísluší korporacím pečovati hlavně o spolupráci mezi dělníky a zaměstnavateli, a dále též řešiti všeobecné hospodářské otázky skupiny, již reprezentují.*“¹⁶⁷

Regulace z července téhož roku pak výslovně přiřazuje korporacím následující úkoly:

- urovnávání sporů, které mohou vzniknout mezi organizacemi zaměstnavatelů a zaměstnanců;
- podněcovat a podporovat snahy o zlepšení výroby organizace;
- zakládat „burzy“ práce všude tam, kde byly potřeba;
- regulovat učňovství.¹⁶⁸

Na začátku této kapitoly bylo zmíněno, že přijetím zákona o kolektivních pracovních vztazích se nefašistické organizace staly zbytečnými. Tato premisa má jednoduché vysvětlení, neboť přijetím tohoto zákona dochází k vytvoření třinácti národních konfederací právně uznaných syndikátů, přičemž 6 bylo vyhrazeno zaměstnancům, 6 zaměstnavatelům a 13. konfederace byla vyhrazena duševním povoláním. Struktura takto popsaných národních konfederací syndikátů vypadá následovně:

1. Národní fašistické konfederace (organizace zaměstnavatelů)

- průmyslu;
- zemědělství;
- obchodu;
- pozemní doprava a vnitrozemská plavba;
- banky a pojištění;

¹⁶⁵ PITIGLIANI, F. *The Italian Corporative State*. London: P. S. KING & SON, LTD, 1933, s. 98.

¹⁶⁶ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 59.

¹⁶⁷ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 165.

¹⁶⁸ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 108.

- námořní a letecká doprava.
2. Národní konfederace fašistických syndikátů (organizace zaměstnanců) v:
- zemědělství;
 - průmyslu;
 - obchodu;
 - pozemní dopravě a vnitrozemská plavbě;
 - bankách a pojišťovnictví;
 - námořní a letecké dopravě.
3. Národní konfederace fašistických syndikátů profesionálů a umělců¹⁶⁹

Společným znakem všech těchto právně uznaných syndikátů je, že jsou fašistické – „legální“. Podle opatření může být pro každé odvětví v každém městě vládou právně uznána pouze jedna organizace zaměstnavatelů nebo zaměstnanců. Všechna sdružení zaměstnavatelů pro danou profesi se sdružují v jednom národním orgánu známém jako syndikátní federace, zatímco všechny zaměstnanecké svazy v téže profesi tvoří paralelní národní syndikátní federaci, ze kterých se dále tvoří výše zmíněna národní konfederace.¹⁷⁰ Aby tato syndikátní sdružení dosáhla „legálnosti“ a s tím spojených práv stanovených v zákoně o kolektivních pracovních vztazích, musí „*vyhověti podle prováděcích ustanovení netolik praktickým podmínkám a účelům zákonem předepsaným, ale i politickým zájmům státním, rozuměj: politickým zájmům režimu.*“¹⁷¹

Funkcionáři národních, provinčních a místních syndikátních organizací bez ohledu na svou hodnost musí poskytnout záruku fašistické loajality, a mohou být kdykoliv odvoláni z funkce, jakmile o jejich loajalitě vyvstanou pochybnosti. Vláda přezkoumává organizační rozpočty, kontroluje jejich účty a může měnit nebo rušit jejich rozhodnutí. Může také zbavit organizaci jejího právního uznání, pokud je to shledáno jako nezbytné ministerstvem korporací¹⁷², které je v roce 1926 zřízeno a Mussolini se stává jeho ministrem.¹⁷³ Ministerstvo korporací však hraje až do roku 1930 poměrně nevýraznou roli, neboť bylo koncipováno především jako "koordinátní orgán" pro syndikátní konfederace zaměstnavatelů a zaměstnanců.¹⁷⁴

Zákon o kolektivních pracovních smlouvách a následující královské dekrety v roce 1926 určily, že ti zaměstnavatelé a zaměstnanci, kteří se nechtějí připojit ke uznané organizaci, mohou vytvořit „faktické“ organizace. Ty nemohou získat právní subjektivitu a mohou být kdykoli rozpuštěny a jejich majetek zkonfiskován. Nemohou sjednávat pracovní smlouvy a ukládat svým

¹⁶⁹ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 56.

¹⁷⁰ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 33.

¹⁷¹ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 166.

¹⁷² SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 33-35.

¹⁷³ SCHNEIDER, H. W. *The fascist government of Italy*. New York: D. Van Nostrand Company, Inc., 1936, s. 69.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 71.

členům závazky. Tyto neuznané, nelegální organizace popisuje Modráček „*Jsou to, pokud totiž ještě existují, živořící a zanikající pozůstatky bývalých socialistických a katolických syndikátů. Jejich existence je ztížena ještě tím, že kdo je členem nelegálního sdružení, nemůže být členem organizace legální. Dělník, který není členem fašistické organizace syndikátní, trpí různými nevhodami. Kromě toho, že nemá toho zastání jako člen, což zvláště nemile pociťuje při hledání práce, je vyloučen z volebního práva do parlamentu a degradován na občana druhé třídy.*“¹⁷⁵

Coby názornou ukázkou toho, jak bylo se členy neuznaných organizací nakládáno, lze uvést případ z městečka Molinella, kde se necelých tisíc lidí rozhodlo takovou v roce 1926 založit. Fašisté krátce poté chytli 5 členů této organizace, odtáhli je a zbili. Ještě téhož dne fašisté ve spolupráci s místní policií vtrhávají do obydlí členů organizace a několik desítek jich zatýkají. Jen pár dní potom je fašisty svoláno shromáždění pronajímatelů, kterým je nařízeno, aby vypověděli nájemní smlouvy všem členům organizace a taktéž jejich rodinám. Vystěhování proběhlo nemilosrdně, všichni dotčení byli naskládáni do vojenských nákladňáků a převezeni do starých kasáren.¹⁷⁶

Z výše uvedeného se zdá nejasné, proč fašisté vůbec umožnili vznik těchto neuznaných organizací. Odpovědí je Mezinárodní organizace práce v Ženevě, kde byla Itálie účastníkem a zavázala se uznávat svobodu sdružování. Poslední pokusy o vytvoření neuznaných organizací ustaly ke konci roku 1926, kdy policie rozpustila všechny organizace, které nebyly kontrolovány fašistickou stranou. Nadto byl přijat zákon, který hrozil trestem odnětí svobody do šesti let tomu, kdo by se pokusil obnovit organizace prohlášené za nezákonné.¹⁷⁷ Pro fašisty byly tyto organizace nebezpečím, které nehodlali riskovat.

4.3. Charta práce

Po přijetí legislativy v roce 1926 se vláda rozhodla oficiální cestou nastínit zásady, jimiž se řídila ve své práci, a ideály a doktríny, jimiž se měla v budoucnu řídit hospodářská a sociální politika fašistického státu. Tímto dokumentem se stala *Carta del Lavoro*, kterou dne 21. dubna 1927 schválila a vyhlásila Velká fašistická rada v Římě.

Charta obsahuje třicet článků, které lze podle jejich obsahu rozdělit do čtyř hlav. Její obsah nám pak dává možnost nahlédnout na již fungující instituce a systémy, které byly fašisty zvládnuty v letech 1922 až 1926, ale také na nástin korporativního státu dle Roccovi vize, který se počínaje rokem 1926 začal utvářet.

¹⁷⁵ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 167.

¹⁷⁶ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 42.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 41-43.

Prvních deset článků pojednává o korporativním státě a jeho organizaci, zejména o úpravě syndikátních sdružení, právně uznávaných syndikátů a související úpravy pracovních smluv a řešení pracovních sporů. Článek jedna uvádí, že italský národ je organismus, jehož cíle, život a prostředky činnosti jsou vyšší než cíle a prostředky jednotlivců nebo skupin, které ho tvoří. Je to morální, politická a ekonomická jednota, která se plně realizuje ve fašistickém státě.

Článek druhý prohlašuje práce ve všech formách za společenskou povinnost, ať už je organizována nebo vykonávána individuálním způsobem. Pouze z tohoto důvodu je chráněna státem, neboť z národního hlediska je veškerá výroba jednotkou; její cíle jsou jednotné a lze je definovat jako blahobyt výrobců a rozvoj národní síly.

Články 3 až 6 upravují zejména postavení syndikátních organizací, jejich právní uznání a s tím související věci. Lze shrnout, že tyto články jsou stvrzením přijatého zákona o kolektivních pracovních smlouvách z roku 1926 a navazujících regulací. Článek 6 pak nastiňuje další podrobnosti o korporacích, se kterými je počítáno, ale jsou stále ve fázi vývoje, když o legálně organizovaných syndikátních organizacích prohlašuje, že zajišťují právní rovnost mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, udržují výrobní a pracovní kázeň a podporují její zdokonalování. Korporace představuje organizaci jednoho výrobního oboru a zastupuje jeho zájmy jako celku. Protože zájmy výroby jsou národními zájmy, jsou korporace na základě tohoto zastoupení zákonem uznány za státní organizace.

Za zmínku stojí také články 7 a 9, které upravují státní zásahy do soukromých oblastí výroby. Článek 9 stanoví, že státní zásahy do ekonomické výroby se mohou uskutečnit pouze tam, kde soukromá iniciativa chybí nebo je nedostatečná, nebo pokud jsou v sázce politické zájmy státu. Tento zásah může mít podobu kontroly, podpory nebo přímého řízení. Z Charty se však nedočteme, co je oním politickým zájmem státu, což by mohlo výrobcům přinést velkou míru nejistoty. Tato neurčitost byla zhojena článkem 7, dle kterého je korporátním státem soukromá iniciativa v oblasti výroby považovaná za nejučinnější a nejužitečnější nástroj v zájmu národa. Protože soukromá organizace výroby je funkcí národního zájmu, je organizace podniku odpovědná státu za řízení své výroby.¹⁷⁸

Články 11 až 21 upravují kolektivní pracovní smlouvy, pracovní záruky, mzdy a věci s prací související. V těchto ustanoveních najdeme například právo zaměstnance na každotýdenní nedělní volno, právo zaměstnance na každoroční dovolenou s náhradou mzdy po roce nepřetržité služby v podniku, příplatky za noční práci a institut zkušební doby. Kolektivní smlouvy jsou zde výslovně stanoveny jako závazné a každá taková smlouva musí obsahovat přesnou úpravu

¹⁷⁸ The Charter of Labour (1927), čl. 1–10. [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z: <https://bibliotecafascista.blogspot.com/2012/03/charter-of-labor-1927.html>

všech pracovních záležitostech.¹⁷⁹ Nenajdeme zde však ustanovení o minimální mzdě či osmihodinové pracovní době, jak bylo Rossoniho cílem, když připravoval návrh Charty. Namísto toho Charta obsahuje obecný princip, který říká, že nelze předepsat žádné pevné pravidlo, že mzdy musí být regulovány výkyvy v běžných životních nákladech, ve všeobecném stavu výroby a ve výnosech z práce, že důsledky finančních a ekonomických krizí musí nést rovným dílem všechny články výrobního řetězce.¹⁸⁰ Články 22 až 25 stanoví povinné vládní úřady práce spadající pod ministerstvo korporací. Články 26 až 30 se týkají pracovního pojištění, pomoci, vzdělávání a učňovského školství.¹⁸¹

O jejím skutečném významu však mezi historiky a politology nepanuje shoda. William G. Welk uvádí, že Charta jako celek podává nejlepší stručný popis cílů a aspirací fašistického syndikátního hnutí a nepochybně představuje nejlepší jednotné, autoritativní vyjádření fašistického postoje k základům hospodářské a sociální politiky.¹⁸²

Naproti tomu Salvemini považuje Chartu za pouhý soubor abstraktních zásad, nejednoznačných návrhů, chvályhodných záměrů a nesmyslných slov a odkazuje na studii Rosenstocka-Franka, který poukázal na fakt, že Charta byla přijata v době, kdy hospodářská krize způsobená revalvací liry byla nejpálčivější a těsně před "dobrovolným" snížením mezd, přičemž Mussolini musel italským podnikatelům vyplatit kompenzaci za jejich ztráty způsobené revalvací měny. Tato kompenzace měla podobu bezohledného snížení mezd. Současně musel dát dělníkům určitou kompenzaci za snížení jejich mezd a tato kompenzace spočívala v aforismech "Deklarace práv a povinností výrobce". Mussolini tedy odvedl jejich pozornost od tvrdé ekonomické reality tím, že před nimi mával Chartou práce.¹⁸³

Charta práce byla dokumentem, z jehož obsahu lze usuzovat mnohé o fašistické sociální politice. Dle ní je italský národ věc nadřazená jednotlivcům, práce je společenskou povinností a pouze jako taková je chráněna státem, hospodářská výroba musí usilovat o dobro jednotlivců a maximální rozvoj národní síly, oddělené a protichůdné zájmy zaměstnavatelů a zaměstnanců musí být smířeny a podřízeny nadřazeným zájmům národní výroby. Za tímto účelem se profesní syndikáty zaměstnavatelů a zaměstnanců spojují v korporace a ty jsou státními orgány, italský stát je tedy korporativním státem. Soukromá iniciativa je podle podstaty korporativního státu nejmocnějším a nejužitečnějším prostředkem k podpoře výroby v nejlepším zájmu národa, sou-

¹⁷⁹ The Charter of Labour (1927), čl. 1–10. [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z:

<https://bibliotecafascista.blogspot.com/2012/03/charter-of-labor-1927.html>

¹⁸⁰ SCHNEIDER, H. W. *The fascist government of Italy*. New York: D. Van Nostrand Company, Inc., 1936, s. 71.

¹⁸¹ The Charter of Labour (1927), čl. 22–30. [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z:

<https://bibliotecafascista.blogspot.com/2012/03/charter-of-labor-1927.html>

¹⁸² WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 63.

¹⁸³ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 112-113.

kromá organizace výroby je tedy pouze společenskou funkcí v národním zájmu a zaměstnavatelé mají vůči státu odpovědnost za řízení výroby. Řízení podniků náleží odpovědným zaměstnavatelům, ale zaměstnaní jsou aktivními spolupracovníky v hospodářském podnikání. Stát má zasahovat do hospodářské výroby kontrolami, povzbuzováním a přímou správou pouze tehdy, když soukromá iniciativa chybí nebo je nedostatečná, nebo když takový zásah vyžaduje veřejný zájem státu.¹⁸⁴

Charta práce byla bezpochyby důležitým dalším krokem fašistů k formování moci ve státě, a to jak z pohledu ekonomického, tak pohledu sociálního, a také k budování korporativistického systému, ač i po přijetí Charty práce zůstaly tyto myšlenky bez praktického ztělesnění.

4.4. Reforma parlamentu a volebního zákona, ustanovení Národní rady korporací

Po přijetí syndikátních zákonů v roce 1926 a vydání Charty práce v roce 1927 následoval další významný krok při vytváření fašistického korporativního ekonomického rámce, a to v souvislosti s přijetím zákona o reformě italského parlamentu v květnu 1928. Podle jeho ustanovení měla zůstat zachována struktura italského senátu, jehož členové byli doživotně jmenováni králem, nikoli voleni. Naopak Poslanecká sněmovna, dolní komora italského parlamentu, měla být zcela přepracována a přejmenována na Korporátní komoru. Po této změně měli být poslanci voleni nikoli prostřednictvím klasických politických stran, které byly rozpuštěny, ale prostřednictvím třinácti národních konfederací právně uznaných syndikátů zastupujících dělníky a zaměstnavatele spolu s omezeným počtem dalších zákonem uznaných kulturních a sociálních sdružení působících v zemi.

Poslanci jsou dle nového zákona voleni tak, že fašistické syndikáty v celém království navrhnou osm set kandidátů do nové podnikové komory, zatímco vybrané velké instituce navrhnou kandidátů 200. Tento společný seznam tisíce jmen je poté předložen Velké fašistické radě, která z něj vybere čtyři sta kandidátů. Tyto vybrané osoby jsou pak jako jediný seznam předloženy voličům království ke schválení nebo odmítnutí.¹⁸⁵

Modráček připomíná, že tyto volby se konají „*Za absolutního vlivu fašistické strany v syndikátních organizacích a ve všech institucích, jimž se přiznává právo navrhovati kandidáty poslanectví, je již zředeu postaráno o to, aby na listiny nepřišly osoby nežádoucí, zejména když právo navrhovati je vyhrazeno jejich nejvyšším orgánům. Přes to neurčují tyto korporace a instituce, kdo má býti volen, nýbrž navrhnou pouze dvojnásobný počet kandidátů, aby si z nich Velká*

¹⁸⁴ The Economist „*Italy's Labour Charter*“, 1927, s. 1008–1009. [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z:

<https://www.luigiinaudi.it/doc/italys-labour-charter-2/>

¹⁸⁵ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 64.

*fašistická rada vybrala ty, kteří se jí nejlépe hodí. Kromě toho má Velká fašistická rada právo, že může sama jmenovati různé osoby – volební zákon je označuje eufemisticky jako osoby, jež vynikly ve vědě, literatuře, umění, politice a za války – na kandidátní listinu bez ohledu na navržené kandidáty syndikátních organizací, čím ovšem počet posledních kandidátů bude vždy více či méně redukován.*¹⁸⁶

Ke skutečné praxi konání voleb a procentuálnímu zastoupení říká „Teoreticky má býti podle fašistického volebního řádu stav zaměstnanců zastoupen ve sněmovně stejným počtem poslanců jako stav zaměstnavatelů, to jest 40 % celkového počtu členů sněmovny. Poněvadž však o osobách, jež se mají dostati na kandidátní listiny, rozhoduje s konečnou platností Velká fašistická rada, která má právo na úkor kandidátů syndikátních svazů dáti na listiny různé jiné osoby, bude vždy počet dělnických zástupců záviseti na dobré vůli vedení fašistické strany. Rozumí se samo sebou, že za režimu fašistického nedostoupí nikdy počet poslanců z kruhů dělnických syndikátů uvedeného procenta.”¹⁸⁷

Volební právo je pak přiznáno veřejným zaměstnancům, osobám s pasem opravňujícím je pracovat v cizině, členům zákonem uznaných syndikátů, kteří jsou mužského pohlaví a starší 21 let, daňovým poplatníkům, kteří ročně odvedou alespoň 100 lir. Modráček k tomuto správně připomíná, že dochází k vyloučení nemalého počtu občanů z důvodu jejich nepřislušnosti k zákonem uznaným syndikátům.¹⁸⁸ S Modráčkem nelze nesouhlasit, neboť Korporátní komora se sice skládá ze zástupců různých hlavních odvětví národní výroby, ale tito zástupci hájí pouze požadavky národních výrobních sil dle přání fašistů.

Národní rada korporací, zřízená dekretem z 20. března 1930, měla sloužit jako obdoba parlamentu – korporativní parlament, i když její pravomoci byly omezeny na poskytování rad a doporučení. Její zřízení je však možné považovat za den, kdy se začínají rodit korporace a korporativní systém tak, jak si ho fašisté představovali.¹⁸⁹ V předvečer jejího ustavení byla oslavována jako počátek nové éry sociálního smíru a spravedlnosti a v projevu proneseném na jejím ustavujícím zasedání Mussolini přirovnal její úlohu v korporativním státě ke generálnímu štábu v armádě - myslící mozek, který připravuje a koordinuje.¹⁹⁰ Jeho skutečná funkce tomuto ovšem vůbec neodpovídala, jak bude popsáno spolu s podrobnějším popisem funkce a složení Národní rady korporací níže v této práci.

¹⁸⁶ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 169-170.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 172.

¹⁸⁸ Tamtéž s. 170.

¹⁸⁹ STEINER, H. A. *Government in fascist Italy*. New York: McGRAW-HILL BOOK COMPANY, Inc., 1938, s. 118.

¹⁹⁰ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 120.

Národní rada korporací byla složena ze sedmi samostatných sekcí, z nichž šest se skládalo ze zástupců šesti dvojic konfederací fašistických zaměstnavatelských a dělnických syndikátů a sedmá ze zástupců třinácté konfederace syndikátů, konfederace profesionálů a umělců, u níž nebylo možné rozlišovat mezi zaměstnanci a zaměstnavateli. Její organizaci a funkci se budu věnovat níže v této práci.

4.5. Zrod korporací

Ačkoliv fašismus do roku 1934 směřoval ke korporativnímu systému, stále se nacházel ve fázi, kterou Mussolini nazval "syndikátní". Teprve v květnu 1933, kdy Mussolini prohlásil, že nastal čas pro vytvoření autonomních orgánů hospodářské koordinace, které bylo v minulých letech předvídáno přijatou legislativou, byly předloženy podrobné plány na zřízení korporací.

Podle zákona z února 1934 se předvídá vytvoření korporací, tedy orgánů složených představenstva nebo rady složené ze stejného počtu zástupců dělnických a zaměstnavatelských syndikátů, technických odborníků a zástupců fašistické strany¹⁹¹.

Bylo rozhodnuto, že korporace budou zahrnovat zástupce všech hospodářských činností zapojených do celého výrobního cyklu, od zpracování surovin až po prodej výrobků. Byl tak vypracován plán na vytvoření dvaadvaceti korporací, dělených dle následujících kategorií:

- korporace v zemědělsko-průmyslově-obchodním cyklu zahrnuje činnosti, které mají původ v zemědělské výrobě, vedou k výrobě nebo zpracování a k uvádění na trh.;
- korporace v průmyslově-obchodním cyklu zahrnují zbývající průmyslové činnosti, které mají svůj původ v jiné než zemědělské oblasti;
- korporace v oblasti služeb, které se přímo nepodílejí na zemědělské nebo průmyslové výrobě, ale zajišťují distribuci produktů.¹⁹²

Sám Mussolini označil korporace za instituce, které pomohou šířit bohatství, politickou moc a blahobyt italského lidu, a za nástroje, jejichž prostřednictvím se zlepší životní úroveň italských pracujících tříd. Vytvoření dvaadvaceti korporací je vyvrcholením snah Mussoliniho a fašistů v honbě za korporativním státem a znamená významný krok směrem k průmyslové samosprávě v Itálii. Tyto korporace měly být připraveny vyvinout se v subjekty usnadňující organickou sebekázeň ve výrobním procesu.¹⁹³ Korporacím byla udělena pravomoc vypracovávat předpisy pro kolektivní dohled nad hospodářskými podmínkami a udržování jednotné výrobní kázně, korporace tedy měla být nástrojem sebekázně a kontroly hospodářské činnosti.

¹⁹¹ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 107.

¹⁹² STEINER, H. A. *Government in fascist Italy*. New York: McGRAW-HILL BOOK COMPANY, Inc., 1938, s. 116.

¹⁹³ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 107-118.

4.6. Vrchol a následný konec korporativního systému

Od roku 1934 se v Itálii nekonaly žádné volby a v roce 1939 došlo k nahrazení poslanecké sněmovny Sněmovnou fašistů a korporací. Tvořilo ji přibližně 600 členů složených ze stranických funkcionářů a zástupců hospodářských "korporací". Jejím úkolem bylo spolupracovat s vládou při tvorbě zákonů, přičemž byla podřízena Mussolinimu. Krom změny názvu se v mocenské struktuře moc nezměnilo. V roce 1943, kdy Itálie čelí nevyhnutelné porážce, se Velká fašistická rada rozhodla sesadit Mussoliniho z funkce. Jejich cílem bylo zachovat fašistickou diktaturu a rozšířit legitimnější role různých institucí, například korporací. Proti tomuto však zasáhl král, zavedl vojenskou diktaturu a následně odstranil všechny složky fašistického režimu. Sněmovna fašistů a korporací je tak v roce 1943 rozpuštěna, což znamená zánik korporativistického státu.¹⁹⁴

4.7. Organizační struktura syndikátů a jejich funkce

Základním prvkem korporačního zřízení je syndikát, který se nejbližší podobá odborovému sdružení. Organizují se v nich pracující obyvatelé všech kategorií, zaměstnanci i zaměstnavatelé, kteří však mají syndikáty oddělené. Na nejnižším stupni této organizační struktury stojí jednotlivé syndikáty, které můžeme označit jako syndikát prvního stupně. Tyto měly plnou právní subjektivitu a působily na místní, provinční, regionální nebo celostátní úrovni.

Syndikáty prvního stupně se sdružují do syndikátu druhého stupně – syndikátních federací, které byly rovněž provinční, regionální či celostátní. Tyto federace byly spolu s omezeným počtem nezávislých syndikátů začleněny pod v této práci výše uvedených třináct národních konfederací. Ty byly tvořeny 6 párovými syndikáty zaměstnanců a zaměstnavatelů z nejdůležitějších oblastí ekonomiky státu, 13. konfederace pak byla vyhrazena profesionálním a uměleckým povoláním.¹⁹⁵ Tato byla tvořena ze 17 syndikátních federací z rozličných oborů a zaměření jako advokáti a právníci; absolventi vysokých škol ekonomického, obchodního a humanitního zaměření, inženýři a architekti, absolventi vysokých škol přírodních a matematických věd; umělci všeho druhu, lékaři a novináři.¹⁹⁶

Členství formálně povinné nebylo, nicméně jako dobrý příklad skutečné praxe nutné podřízenosti fašistickému režimu a jeho důsledné kontroly syndikátních organizací nám poslouží

¹⁹⁴ SCHMIDT, C. T. *The Corporate State In Action Italy Under Fascism*. New York: Oxford university press, 1936, s. 60.

¹⁹⁵ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 163-164.

¹⁹⁶ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 97.

syndikátní federace tisku, která v návaznosti na přijetí zákona o kolektivních pracovních smlouvách rozdělila novináře na:

- novináře, kteří již byli registrováni jako členové fašistické strany a prokázali loajalitu režimu, ti se automaticky stali členy této organizace;
- novináře bez výše uvedené servility, kteří mohli být stále považováni za členy, pokud se mělo za to, že uspokojivě vysvětlili své dřívější politické postoje;
- novináře, kteří dříve zastávali odpovědné funkce v opozičních novinách nebo se provinili proti straně, ale od té doby se kajícím usmířili, avšak bylo jim odepřeno členství, nicméně mohli pokračovat ve své profesi, avšak nemohli zastávat funkce s politickým vlivem;
- novináře, kteří byli shledáni vinnými z opozice vůči režimu a neprojevíli dostatečnou lítost, těmto nebylo odpuštěno a bylo jim zcela znemožněno vykonávat svou profesi.¹⁹⁷

Zákon o kolektivních pracovních smlouvách přiznává syndikátním sdružením zaměstnanců nebo zaměstnavatelů s právní subjektivitou právo zastupovat každého zaměstnavatele nebo zaměstnance v rámci profesní skupiny, pro kterou je sdružení založeno, bez ohledu na jejich členský status a obhajovat zájmy určité profesní skupiny ve vztahu k ostatním skupinám a státu. Dále právo účastnit se jednání o kolektivních smlouvách, které jsou závazné pro všechny členy příslušné profesní skupiny, vybírat od svých členů příspěvky a vykonávat další funkce ve veřejném zájmu, k nimž byla sdružení zmocněna zákonem.¹⁹⁸ Modráček o syndikátech říká, že „*Úkolem syndikátních organizací jest v přední řadě, sjednávati kolektivní smlouvy pracovní, zprostředkovati práci, dále přísluší jim porady, sociální péče, odborná výchova a p.*“¹⁹⁹

První přiznaným právem je právo na zastupování pro syndikáty s právní subjektivitou. Toto je pro syndikáty i korporativistický systém jako celek nesmírně důležité, neboť umožňuje syndikátu jednat jako samostatný právní subjekt s jasně vymezenými smluvními právy a povinnostmi a k těm se také zavazovat. Důležitá je zejména možnost výběru oficiálních zástupců do vládních rad a orgánů, kde je takové zastoupení nařízeno. Toto zahrnuje, jak již bylo výše v této práci uvedeno, nominaci osob pro případné zařazení nejen do Korporátní komory, ale také do Národní rady korporací.

Druhým z těchto práv, které stojí za podrobnější pohled, je právo kolektivního vyjednávání o kolektivních smlouvách. Jako kolektivní vyjednávání můžeme chápat proces, při kterém zaměstnavatelé a zástupci zaměstnanců v rámci syndikátů jednájí o otázkách jako jsou mzdy, pracovní doba, benefity a podmínky na pracovišti. Kolektivní smlouvy jsou pak formální dohody

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 100.

¹⁹⁸ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 75.

¹⁹⁹ MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, s. 165.

uzavřené v rámci kolektivního vyjednávání. Po jejich uzavření byly tyto smlouvy právně závazné pro všechny členy příslušné profesní skupiny, včetně zaměstnavatelů i pracovníků, a to bez ohledu na to, zda jsou jejími členy, či nikoliv. Kromě stanovení mzdových sazeb a pracovní doby musely kolektivní smlouvy obsahovat disciplinární postupy, zkušební dobu, odškodnění za nespravedlivé propuštění a nárok na každoroční placenou dovolenou. Aby tyto dohody byly platné, musely být písemně doloženy, potvrzeny oprávněnými zástupci smluvních sdružení a musely vymezovat rozsah své působnosti profesní i územní a dobu, na kterou byly uzavírány. Syndikáty vyššího stupně mohly vyžadovat, aby kolektivní smlouvy sjednané jejich nižšími stupni byly předem schváleny jimi. Dohody sjednané bez řádného schválení mohly být prohlášeny za neplatné.²⁰⁰

Salvemini k procesu uzavírání smluv dodává, že tyto nikdy neprobíhají na místní úrovni a členové těchto syndikátů jsou o výsledku pouze informováni, neboť od samého počátku byla hodnostářům konfederací svěřena plná pravomoc sjednávat tyto pracovní dohody, což měly vykonávat místní, provinční a národní syndikáty podřízené konfederacím. Tyto syndikáty prvního stupně tak postrádaly význam a ztrácely na důležitosti.²⁰¹ I přes nespornou nesvobodu tohoto systému, centralizaci moci do vyšších stupňů syndikátů a politického dohledu fašistů, došlo přijetím kolektivní pracovní smlouvy jako hlavního mechanismu pro vyjednávání k určité standardizaci pracovních podmínek (mzda, pracovní doba) prostřednictvím národních, provinčních a místních kolektivních smluv pro téměř všechny kategorie povolání.

Můžeme tak shrnout, že syndikát a syndikátní organizace je základním stavebním kamenem italského korporativistického systému. Syndikáty organizovaně sdružovaly různá hospodářská odvětví nebo profese a měly za úkol koordinovat činnosti zaměstnavatelů a zaměstnanců při řízení ekonomiky a zajišťování výroby a pracovní kázně. Tyto ekonomické rozhodovací činnosti syndikátů měly být pod kontrolou korporací. Jak již bylo výše nastíněno, syndikáty byly přísně kontrolovány režimem prostřednictvím koncentrace moci na vyšších pozicích, které byly obsazovány výlučně fašistickými lojalisty. Syndikáty tak sloužily spíše jako nástroje fašistické kontroly nad ekonomikou a potlačování nefašistických sdružení.

4.8. Korporativní orgány, jejich funkce a organizační struktura

Z výše uvedeného je zřejmé, že konečné cíle fašistických hospodářských reforem nekončí u velkých syndikátů. Fašistická ideologie nepovažuje syndikátní organizaci za cíl sám o sobě, ale spíše za prostředek k odstranění otevřeného třídního konfliktu, sladění zájmů zaměstnavatelů a

²⁰⁰ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 76-81.

²⁰¹ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 76-83.

dělníků se zájmy národa a vytvoření pevného a stabilního národohospodářského systému. K dosažení fašistických cílů byla postupně vytvořena centrální organizace pro koordinaci a kontrolu, přičemž ta se skládala z korporací jako takových, Ministerstva korporací, Korporátní komory a Národní rady korporací. Tato organizace byla zákonem předvídána a uvedena do praxe ještě předtím, než došlo k vytvoření samotné soustavy korporací.

4.8.1. Ministerstvo korporací

Aby mohli fašisté vhodně intervenovat do syndikátů a následně koordinovat mezi různými složkami výroby, museli disponovat orgánem, který jim toto umožní. Tento orgán neměl nahrazovat syndikáty, ale byl pověřen sloučením výrobních sil národa pod jednotnou správu. Tímto se stalo Ministerstvo korporací.

Ministerstvo korporací bylo zřízeno v červenci roku 1926 a mělo sloužit jako přímý zástupce vlády v rámci syndikátních struktur. Fungovalo jako hlavní vládní orgán, který dohlížel na činnost stávajícího syndikátního aparátu a reguloval ji jménem fašistického státu. Do jejich pravomocí se promítaly práva a povinnosti syndikátních struktur, jimž ministerstvo sloužilo jako *de facto* korporace.²⁰²

Kromě dohledu nad syndikáty bylo ministerstvo oprávněno odebrat jim právní subjektivitu, přidělovat povinné syndikátní příspěvky, ratifikovat kolektivní pracovní smlouvy a připravovat návrhy pracovněprávních předpisů a v pracovních sporech plnilo ministerstvo funkci rozhodce. Kromě funkcí souvisejících s pracovní politikou ministerstvo regulovalo průmysl, provádělo výzkum v oblasti pohonných hmot, spravovalo patenty a autorská práva, sjednávalo obchodní smlouvy, dohlíželo na celní operace. Kromě toho ministerstvo využívalo své pravomoci k ovlivňování obchodních postupů v souladu s vládní politikou nebo k řešení hospodářských problémů, je-li takové řešení v zájmu státu. V gesci ministerstva bylo také plánování a řízení práce jednotlivých korporací, Národní rady korporací a Ústředního výboru korporací, jehož předsedou byl z moci úřední ministr korporací.²⁰³

Ministerstvo korporací se skládalo z následujících oddělení:

- sekretariát, který dohlížel na Národní radu korporací a jednotlivé korporace;
- oddělení, které odpovídalo za záležitosti týkající se právního uznání syndikátních sdružení, syndikátních příspěvků, finanční správy a vzdělávacího úsilí mezi dělníky a zaměstnavateli;

²⁰² PITIGLIANI, F. *The Italian Corporative State*. London: P. S. KING & SON, LTD, 1933, s. 117.

²⁰³ SCHNEIDER, H. W. *The fascist government of Italy*. New York: D. Van Nostrand Company, Inc., 1936, s. 74-75.

- oddělení práce, sociální péče a sociálního pojištění, jehož úkolem byla příprava zákonů na ochranu práce a sociálního pojištění. Dohlíželo na nezaměstnanost, migraci, pomáhal při rozhodování pracovních sporů, sjednával pracovní dohody a prostřednictvím podnikového inspektorátu dohlížel na inspekce v závodech a na pracovní podmínky v celé zemi;
- oddělení průmyslu, které odpovídalo za průmyslový rozvoj země, včetně těžby, výzkumu ropy, ochranných známek a patentů;
- oddělení obchodu, pověřené smlouvami o zahraničním obchodu, celní legislativou a rozvojem zahraničního obchodu;
- úřad pro pojišťovnictví, autonomní orgán dohlížející na státní pojišťovací fondy a dozor nad soukromými pojišťovnami v království.²⁰⁴

Do ministerstva korporací byl začleněn taktéž Korporátní inspektorát, který pomáhal při dohledu nad kolektivními pracovními smlouvami, dohledu nad místními sociálními organizacemi a shromažďování informací o místní výrobě a pracovních podmínkách.²⁰⁵

Z předchozího přehledu je patrné, že úřady závislé na Ministerstvu korporací odrážejí v menší míře všechny aktivity, které byly přeneseny pod kontrolu korporativního systému. Celý systém je vybudován tak, že pro každý aspekt organizace pracovního trhu a výroby ve velkém měřítku existuje odpovídající úřad na centrální úrovni. Obyvatelstvo je tak začleněno do systému, který spojuje a sjednocuje různé zásadní prvky.

Lze tedy shrnout, že Ministerstvo korporací sloužilo jako instituce odpovědná za zajištění bezproblémového fungování celého syndikátního a korporativního aparátu, který je úzce sladěn s nadřazenými ekonomickými a politickými zájmy fašistů.

4.8.2. Národní rada korporací

Ač jí předvídají i zákony z roku 1926, teprve zákonem ze dne 20. března 1930 skutečně vzniká Národní rada korporací, a to v mnohem širším měřítku a s přesněji vymezenými funkcemi. Před touto reorganizací byly úkoly Národní rady korporací poradního charakteru v otázkách, které nebyly zcela jasně vymezeny a definovány, ale zpravidla se týkaly korporací nebo byly na Národní radu korporací delegovány Ministerstvem korporací. Národní rada korporací byla složena ze sedmi samostatných sekcí. Šest z těchto sekcí představovalo páry konfederací fašistických syndikátů, zatímco sedmá představovala třináctou konfederaci syndikátů, složenou z profesionálů a umělců. Dělení tedy vypadalo následovně:

²⁰⁴ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 60-61.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 60-61.

- sekce profesionálních a uměleckých povolání, rozdělená na dva pododdíly, jeden pro svobodná povolání a druhá pro umění;
- sekce průmyslu a řemesel, rozdělená na dvě podsekce, jednu pro průmysl a druhou pro řemesla;
- sekce zemědělství;
- sekce obchodu;
- sekce pozemní dopravy a vnitrostátní plavby;
- sekce námořní a letecké dopravy, rozdělená na dvě podsekce, jednu pro námořní a druhou pro leteckou dopravu;
- sekce bankovníctví a pojišťovnictví.²⁰⁶

Těchto sedm sekcí a jejich různých podsekcí mělo za úkol plnit úkoly, které byly zákony z roku 1926 vytyčeny pro dosud neexistující korporace. Sloužily tedy jako orgány, jejichž prostřednictvím se scházeli zástupci syndikátů v každém ze sedmi hlavních odvětví národní produktivity. Cílem pak mělo být mírové řešení hospodářských sporů, řízení kolektivních pracovních vztahů a projednávání všech otázek společného zájmu. Dílčím sekcím rady, disponujícím pravomocemi odpovídajícími pravomocem sekcí v rámci příslušných oblastí, byla přiznána autonomie, aby mohly fungovat samostatně.²⁰⁷

Národní rada korporací se krom sedmi zmíněných syndikátních sekcí skládá i z orgánů, které bychom mohli označit za komise. Jedná se o zvláštní komise, které mohou být zřízeny podle potřeby pro konkrétní účely a jejich povinnosti, složení a působnost, které se týkají ostatních orgánů Národní rady korporací, jsou stanoveny vládou na základě návrhu Ministerstva korporací. Nejdůležitějšími orgány v její struktuře jsou však bezesporu Valné shromáždění a Ústřední korporativní komise.²⁰⁸

Valné shromáždění čítalo zhruba 175 členů, kteří se skládali ze zástupců všech 13 tehdejších národních syndikátních konfederací, fašistické strany a různých dalších organizací. Po vzniku korporací se jeho členská základna výrazně rozšířila a zahrnula všechny členy korporativních rad, tedy 823 členů.²⁰⁹ Valné shromáždění se scházelo dvakrát ročně na pravidelných zasedáních a mimořádná zasedání se svolávala na základě písemné žádosti předsedajícího nebo jedné třetiny členů za účelem projednání důležitých otázek hospodářské politiky, včetně řízení syndikátního systému, otázek týkajících se kolektivních pracovních vztahů a politiky zaměstnanosti. Kromě

²⁰⁶ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 68.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 68.

²⁰⁸ PITIGLIANI, F. *The Italian Corporative State*. London: P. S. KING & SON, LTD, 1933, s. 101-104.

²⁰⁹ STEINER, H. A. *Government in fascist Italy*. New York: MCGRAW-HILL BOOK COMPANY, Inc., 1938, s. 119.

poradní funkce mělo Valné shromáždění také pravomoc k vydávání závazných předpisů pro koordinaci činností různých odvětví národní výroby nebo předpisů upravujících pracovněprávní vztahy vymezené kolektivními smlouvami.²¹⁰ Pomocí těch mohla Národní rada korporací regulovat hospodářství Itálie.

Ústřední korporativní komise byla složena přibližně z 50 členů z klíčových oblastí hospodářství, včetně prakticky všech ministrů, tajemníka fašistické strany, vysoce postavených úředníků fašistických institucí, předsedů třinácti, později po reorganizaci devíti národních syndikátních konfederací a po vzniku korporací i jejich 22 místopředsedů.²¹¹

Měla koordinovat činnost Národní rady korporací a disponovala plnou pravomocí zastupovat Valné shromáždění. Ústřední korporativní komise tedy sloužila jako orgán Národní rady korporací, který měl nejvyšší rozhodovací pravomoc.²¹² Jak uvádí Steiner, ke vztahu Valného shromáždění a Ústřední korporativní komise, neexistuje žádné výslovné rozdělení pravomocí nebo jurisdikce. Teoreticky má největší vliv Valné shromáždění, které je všezahrnující. V praxi však plnila nejpodstatnější úkoly Ústřední korporativní komise, a to především proto, že v ekonomickém rámci, který vyžadoval kontrolu a uplatňování moci, byla pro takové úsilí nejvhodnějším orgánem.²¹³

4.8.3. Korporace

Zákony z roku 1934 dochází k vytvoření korporací a tím silné regulace ekonomických vztahů a národní výroby, což byly konečné cíle fašistického korporativního státu. Jak je již výše v této práci uvedeno, korporací bylo vytvořeno 22 a lze je dělit do třech základních skupin. Jednotlivé korporace v sobě spojují zástupce všech hospodářských činností, konkrétně se jednalo o korporace:

- obilovin;
- zeleniny, květin a ovoce;
- vinné révy a vína;
- potravinářských olejů;
- řepy a cukru;
- chov zvířete a rybolovu;
- těžby dřeva a souvisejících produktů;

²¹⁰ PITIGLIANI, F. *The Italian Corporative State*. London: P. S. KING & SON, LTD, 1933, s. 107-108.

²¹¹ STEINER, H. A. *Government in fascist Italy*. New York: MCGRAW-HILL BOOK COMPANY, Inc., 1938, s. 119.

²¹² WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 143-144.

²¹³ STEINER, H. A. *Government in fascist Italy*. New York: MCGRAW-HILL BOOK COMPANY, Inc., 1938, s. 120.

- textilu;
- hutnictví a strojírenství;
- chemického průmyslu;
- oděvů;
- papíru a tiskařství;
- stavebnictví a veřejných prací;
- vody, plynu, elektřiny;
- těžebního průmyslu;
- sklářství a keramiky;
- námořní a letecké dopravy;
- vnitřní komunikace;
- divadla a veřejné zábavy;
- cestovního ruchu;
- bankovníctví a pojišťovnictví;
- svobodná povolání a umění.²¹⁴

Na každou korporaci dohlíží rada, která je složena převážně z rovnoměrného zastoupení konfederací zaměstnavatelů i zaměstnanců. Zbývající členové, kteří mají rozhodující vliv v případě neshod, se skládají z odborníků a politiků, včetně tří členů z fašistické strany v každé radě. Předsednictví náleží ministru korporací.²¹⁵ Přesný počet zástupců v radách je stanoven nařízením hlavy vlády a liší se korporaci od korporace. Nejmenší radu korporace o 15 členech lze nalézt v korporaci řepy a cukru, největší radu o 68 členech pak v korporaci chemického průmyslu.²¹⁶

Pro lepší ilustraci vnitřní organizace jednotlivých korporací lze zmínit například korporaci textilu, jejíž rada má 58 členů. Z nich 48 zastupuje jak kapitál, tak práci, a to rovnoměrně. Jedná se například o zástupce z oboru výroby juty (1 zaměstnavatel, 1 pracovník). V radě korporace dále nalezneme 4 odborníky v oboru, 2 vybrané kvalifikované zástupce dělníků a jednoho spolupracujícího člena, což je v tomto případě družstevní textilní barvírna²¹⁷, jakožto i 3 členy fašistické strany.²¹⁸

Rady všech korporací byly utvořeny celkem 824 členy. Welk k tomuto poznamenává, že mezi nimi bylo i pět žen. Jejich zastoupení zahrnuje dělnice z oblasti hedvábí a kokonů, švadle-

²¹⁴ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 136.

²¹⁵ SCHNEIDER, Herbert. W. *The fascist government of Italy*. New York: D. Van Nostrand Company, Inc., 1936, s. 93.

²¹⁶ STEINER, H. A. *Government in fascist Italy*. New York: McGRAW-HILL BOOK COMPANY, Inc., 1938, s. 115.

²¹⁷ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 111.

²¹⁸ SCHNEIDER, Herbert. W. *The fascist government of Italy*. New York: D. Van Nostrand Company, Inc., 1936, s. 98.

ny, dělnice z továrny na rukavice, vyškolené zdravotní sestry a porodní asistentky. V historii fašistického syndikalismu se tak jedná o přelomovou situaci, neboť jde o první případ, kdy byly ženy přijaty za členky takto významného orgánu.²¹⁹

Dle Steinera má organizační struktura korporací, kterou označuje za vertikální, zásadní význam pro porozumění korporativnímu systému fašistické Itálie. Každá korporace se ve svých 22 kategoriích snaží integrovat všechny složky zapojené do výroby, a to od těžby surovin nebo pěstování až po distribuci konečného výrobku nebo služby. To znamená odklon od předchozího horizontálního přístupu, který předpokládal samostatné korporace pro průmysl, zemědělství, obchod a další odvětví. Sekundární horizontální vazba však přetrvává prostřednictvím konsolidace průmyslu, zemědělství, obchodu, úvěru a profesních syndikátů v rámci jednotlivých národních konfederací.²²⁰

Schneider k organizaci dodává, že syndikáty, které se spojí do korporací, získají určitou formu autonomie a zároveň si zachovají členství v příslušných syndikátních konfederacích. Teoretický rámec, který stojí za prolínáním "vertikálních" a "horizontálních" organizací, tak dle něj postrádá jasnost, avšak v praxi se zdá celý systém srozumitelný. Konfederace si zachovávají svou roli primárních orgánů pro řešení pracovních otázek, nezaměstnanosti, pojištění a dalších syndikátních aktivit. Zatímco korporace se zaměřují na řešení technických a ekonomických problémů v rámci konkrétních výrobních odvětví. Ministerstvo korporací pak slouží jako ústřední centrum pro koordinaci obou sfér.²²¹

Každá korporace je v závislosti na odvětví, které zastupuje, pověřena k různým úkolům. Prvním z nich je poskytování poradenství režimu v otázkách specifikovaných dekrety vydanými Mussolinim. Tento bod nám dává možnost nahlédnout na faktické fungování a účel korporací, tedy být jakýmsi debatním poradním orgánem fašistů. Vzhledem k tomu, že korporace byly pod přímou kontrolou fašistů, je zřejmé, že debatní body byly dopředu prověřeny a stanoveny. Pro lepší představu lze odkázat na již zmiňovanou korporaci textilu a list její agendy, který byl vydán krátce po jejím vzniku a stanovoval zejména projednávání podpory hedvábnictví se zvláštním zřetelem na vývoz; změny v bavlnářském průmyslu vyvolané japonskou konkurencí; používání konopných a jiných národních textilních vláken namísto dovážených materiálů; nové předpisy o maloobchodním prodeji příze atd.²²²

²¹⁹ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 117.

²²⁰ STEINER, H. A., *Government in fascist Italy*. New York: McGRAW-HILL BOOK COMPANY, Inc., 1938, s. 114.

²²¹ SCHNEIDER, Herbert. W. *The fascist government of Italy*. New York: D. Van Nostrand Company, Inc., 1936, s. 98-99.

²²² WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 121.

Druhým úkolem svěřeným korporacím bylo řešení pracovních sporů prostřednictvím komisí před tím, než budou předloženy pracovním soudům, stanovovat výši mezd, která má být závazná pouze po schválení Národní radou korporací a Mussolinim a připravovat předpisy upravující hospodářské vztahy a výrobní morálku.

Poslední zmíněný bod je stěžejní, neboť předvídá možnost korporací navrhovat předpisy a plány, aniž by k tomu potřebovaly předchozí souhlas, neboť do jejich ustanovení byla tato pravomoc vyhrazena Národní radě korporací a podmíněna souhlasem obou dotčených hospodářských odvětví. Avšak jakákoliv předpisy musí být předem schváleny Mussolinim a následně schváleny Radou.²²³ Jako názorný příklad lze zmínit jednání pěstitelů cukrové řepy a národního sdružení výrobců cukru o dohodách, které by upřesnily množství požadovaná výrobci a ceny přijatelné pro pěstitele v době výsadby řepy. Tyto dohody byly schváleny ze strany korporace pro řepu a cukr, následně přeměněny na podnikové normy, které po schválení Ústřední komisí získaly sílu závazných právních předpisů.²²⁴

V roce 1937 je na korporace přenesena odpovědnost za posuzování žádostí o výstavbu nových nebo rozšíření stávajících průmyslových zařízení. Zatímco dříve vydával souhlas s rozšířením závodu orgán složený převážně ze státních úředníků, nyní je schvalují různé korporace. Téhož roku je Ústřední korporátní komisi a do jisté míry i jednotlivým korporacím svěřena pravomoc přímo regulovat ceny zboží, která předtím náležela zvláštním politickým výborům pro kontrolu cen.²²⁵

Z výše uvedeného lze vyvodit, že korporace z dnešního pohledu můžeme považovat za obdobu správních orgánů spíše než autonomní organizace, neboť je zřejmé, že v praxi fungovaly pod plným dohledem fašistické strany. Ostatně, korporace byly z členů strany složeny. Vzhledem k tomu, že všem korporacím předsedá ministr korporací, který jim diktuje agendu, a že jejich rozhodnutí a doporučení musí schválit Ústřední korporativní komise, aby mohla být prosazena, je zřejmé, že korporace nebude činit kroky, které by nebyly schváleny stranou. Lze tak uzavřít, že korporace byly spíše dalším fašistickým politickým nástrojem k upevnění moci nežli ekonomickým modelem. Ostatně, jak uvádí Steiner ve své knize, v Itálii nebyla skutečná víra v to, že korporace jsou založeny na zastupitelském principu v tradičním smyslu, s radami volenými účastníky či svazy. Ani se nepředstíralo, že rady korporací mají nezávislou pravomoc. Tato fikce byla otevřeně uznána na začátku roku 1937, kdy byl ministr korporací pověřen pravomocí zřídit

²²³ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 136-138.

²²⁴ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 146.

²²⁵ Tamtéž, s. 147.

v každé radě malý jmenovaný výbor, který má vykonávat poradní úkoly, formálně přiznané celé radě.²²⁶

4.8.4. Mocenské postavení v organizační struktuře

Výše byla věnována pozornost jednotlivým stupňům organizační struktury korporativistické fašistické Itálie. Pro přehlednost se však pokusím tuto hierarchii mezi lety 1926 a 1939 závěrem stručně shrnout.

V nejnižším patře jsou lokální, regionální či celostátní syndikáty pracovníků a zaměstnavatelů, které jsou zrcadlově odraženy ve druhém patře jako lokální, národní a provinční federace syndikátů. Tyto se ve třetím patře sdružují do národních federací. Ve čtvrtém patře se nachází 22 korporací, složených ze zástupců federací pracovníků a zaměstnavatelů. Vedle korporací na tomto stupni stojí národní konfederace zaměstnanců a zaměstnavatelů. V pátém patře je umístěno ministerstvo korporací, které je pověřeno dohledem nad fungováním syndikální a korporativní soustavy. V šestém patře se nachází Národní rada korporací, zejména pak její Ústřední korporativní komise, která je vyjma korporací nejdůležitějším článkem korporativního systému.

V sedmém patře se nachází Velká fašistická rada a fašistická strana, která je se státem neoddělitelně propojena. Každý jednotlivec ve sněmovně, všichni syndikátní funkcionáři, zástupci podniků a významní členové vládních úřadů musí být spojeni se stranou a projevit jí neochvějnou poslušnost, jak je již uvedeno výše. Souhlas strany, resp. jejího vůdce, je základním předpokladem pro přijetí zákona. Velká fašistická rada je vrcholný politický orgán ve fašistickém státě. Hlava vlády automaticky přebírá roli jejího předsedy, čímž má pravomoc svolávat zasedání podle potřeby a určovat jejich program. Zatímco v záležitostech týkajících se ústavy musí být Velká fašistická rada konzultována, její rozhodnutí ve všech ostatních záležitostech podléhají uvážení hlavy vlády. Velká fašistická rada tak řeší otázky týkající se stranické organizace, posuzuje významné legislativní návrhy, doporučuje nové zákony, dokončuje seznam poslanců každé nové sněmovny a schvaluje mezinárodní smlouvy.

V nejvyšším patře mocenské struktury je samotný Benito Mussolini, symbolizující vrchol politické moci, vůdce strany i šéf vlády. V rámci ministerského kabinetu je jeho autorita prakticky neomezená, členové jsou jeho podřízení. Jako jejich nadřízený má pravomoc je jmenovat a odvolávat podle své vůle.

²²⁶ STEINER, H. A. *Government in fascist Italy*. New York: McGRAW-HILL BOOK COMPANY, Inc., 1938, s. 118.

Za zmínku stojí také postavení krále, jehož pravomoci jsou prakticky minimální. Kromě formálních úkonů, jako je jmenování předsedy vlády a podepisování zákonů schválených parlamentem, má král k pouze morální a reprezentativní funkci.

Ač jsou v tehdejší Itálii zrušeny jiné politické strany, parlament v mocenské struktuře nalezneme. Jak již bylo výše v této práci nastíněno, do jeho dolní komory, tedy Korporátní komory, jsou členové vybíráni Velkou fašistickou radou, jedná se tedy o osoby fašismu loajální. Senát, druhá složka parlamentu, se skládá z doživotních členů jmenovaných králem na doporučení předsedy vlády. Je tak zřejmé, že parlament slouží především jako platforma pro loajální a poddajné fašisty. Vládní představitelé a předsedové parlamentních výborů zde debatují o zákonných opatřeních, která vláda plánuje nebo již provedla, a parlament má za úkol akademicky projednávat a souhlasit.²²⁷

Výše popsanou organizační strukturu a její mocenské vztahy lze shrnout vypovídající pasáží ze Salveminiho knihy, ve které korporativní uspořádání popisuje jako systém, v němž budou zástupci zaměstnavatelů a zaměstnanců vyjadřovat své bezprostřední potřeby, ale budou to korporativní lidé. Odborníci a vysocí státní úředníci, rovněž korporativní lidé, se budou na věci dívat z hlediska techniky, která přesahuje bezprostřední potřeby obou konkrétních skupin. Delegáti fašistické strany, rovněž korporativisté, budou na věci pohlížet z ještě jiného hlediska a za kritérium budou považovat zájem národa. A Mussolini, korporativní člověk par excellence, bude mít ze všech nejvznešenější pohled a bude korigovat případné odchylky. Národní nutnost, vyšší zájmy země, vyšší cíle výroby a podobné vznešené výrazy. Kdo v jednotlivých případech definuje tyto nutnosti, tyto zájmy, tyto cíle? Stát. Kdo je stát? Mussolini.²²⁸

4.9. Korporativismus jako třetí cesta

Závěrem je na místě pokusit se najít odpověď na nabízející se otázku, zda byl pokus italských fašistů o nastolení korporativismu ve smyslu „třetí cesty“ úspěšný. Za tuto pomyslnou třetí cestu fašisté považovali systém, který nabízí balanc mezi kapitalismem a socialismem. Mussolini pak sám prohlásil, že korporativní systém je předurčen k tomu být civilizačním modelem pro 20. století.²²⁹ Podle O'Sullivanova je pak italský korporativismus soubor „ekonomických metod a institucí, kterými by se měla uskutečnit jednota mezi zaměstnavateli a dělníky. Tyto taktiky a instituce charakterizuje především pokus sjednotit obě skupiny takovými prostředky, jež by je naplnily touhou po vzájemném sebeobětování pro národní zájmy. Fašisté tvrdí, že pouze organická spo-

²²⁷ WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, s. 135-140.

²²⁸ SALVEMINI, G. *Under the axe of fascism*. London: Victor Gollancz Ltd., 1936, s. 167-168.

²²⁹ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 130.

lečnost vytvořená na takovémto základě může nabídnout pravou svobodu, čímž mají na mysli osvobození od nedůležitých sobeckých problémů všedního života a příležitost, jak se zcela oddat národu a jeho vůdci.“²³⁰

Neurčitost tohoto ekonomického modelu a metody jeho nastolení však pramení ze samotných Mussoliniho představ a výkladu. První z těchto tezí považovala korporativismus jako úplně nové pojetí funkce státu, ve kterém dojde k překonání rozporů mezi státem a jednotlivcem. Korporace pak mají sloužit jako pouto, které váže všechny příslušníky společnosti jednotnou společnou vírou. V praxi to však znamenalo další nástroj pro kontrolu společnosti, což Mussolini později sám uznal, když připustil, že korporativismus je použitelný pouze v totalitním státě.²³¹

Dle druhé Mussoliniho interpretace korporativní model není svázán výlučně s jedním politickým systémem, nýbrž může být aplikován v jakékoliv vyspělé zemi. Náзор byl posléze Mussolinim změněn tak, aby bylo možné korporativismus ztotožnit s domácím socialismem a národní rozpínavostí. Jednalo se tedy o nástroj válečného burcování a zástěrku pro kolektivismus nezbytný pro válečné hospodářství.

Třetí Mussoliniho výklad pak označuje korporativismus za nové pojetí formy a struktury státu, přičemž k tomuto výkladu přísluší i tvrzení o korporativismu jako civilizaci 20. století. Korporativismus má nahradit nefunkční parlamentní demokracii.²³²

O'Sullivan považuje italský korporativismus za záležitost prázdných frází, které měly vytvořit dojem, že Mussoliniho vláda nestojí pouze na síle, zároveň také za taktiku k rozšíření státní kontroly nad společností.²³³

Osobně se k tomuto názoru rovněž přikláním. Ze třech uvedených Mussoliniho výkladů je patrné, že jedním z problémů fašistů při pokusu o nastolení korporativismu byla absence shody o tom, co korporativismus je a jak by měl být realizován. Pokud se v Mussoliniho výkladech pokusíme nalézt společné a vzájemně se nevylučující tvrzení, můžeme jeho vizi charakterizovat jako nutnou změnu postoje, která by vedla k vytvoření korporátního člověka, který má na mysli vyšší zájmy národního společenství. V rámci korporativní společnosti mělo být soukromé vlastnictví zaměřeno na prospěch komunity a posílení státní moci, nikoliv na osobní zájem jednotlivce.

Fašistické fráze o jednotě národa a třídní spolupráci, ke které mělo pomoci korporativismu dojít, byly využity jako argument pro potlačení síly dělnické třídy a jejího zařazení do korpo-

²³⁰ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 130.

²³¹ Tamtéž s. 132-133.

²³² Tamtéž, s. 133.

²³³ Tamtéž, s. 134-135.

rací. Jinými slovy, tyto principy sloužily jako O'Sullivanem popsany mýtus²³⁴ k vyřešení problémů třídního konfliktu a národní ekonomické chudoby a poskytovaly ideologické zdůvodnění pro posilování státní moci.

Pokusy o nastolování korporativismu lze spatřovat i jako, v této práci několikrát zmíněné, mobilizační snahy fašistů vůči společnosti. Fašisté, kteří přebírali kontrolu nad státním aparátem, usilovali o rozšíření rozsahu své moci, aby mohli na dosavadní politický a ekonomický systém uvalit nový pořádek. Snaží se vyloučit z politické scény různé relativně autonomní institucionální struktury, převážně založené na pracující třídě, které by mohly odolávat jejich politickému plánu, a poté se snaží znovu integrovat vyřazené skupiny do korporací navržených a řízených státem.

Korporativismus v Itálii rovněž nelze považovat za funkční ekonomicko-společenský model kvůli faktické, totální závislosti korporací a celého systému na Mussoliniho vůli. Jak bylo výše v této práci uvedeno, Mussolini byl tím, kdo měl v projednávaných otázkách poslední slovo. Toto faktické postavení korporací jako základního prvku systému je v rozporu s jeho teoretickou koncepcí. Korporativní struktura Itálie byla zavedena shora dolů fašistickým státem s cílem zajistit integraci a kontrolu, což značně omezovalo autonomii účastníků korporativního modelu, rovněž i ochotu majetnějších zaměstnavatelů se tomuto modelu podřídit.

²³⁴ O'SULLIVAN, N. *Fašismus*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 113-178.

Závěr

Diplomová práce se v první kapitole věnuje intelektuálním a filozofickým kořenům fašismu, zejména vlivu významných jmen západní filozofie, sociologie a jiných souvisejících věd na pozdější fašistické předáky a ideology. Ač je nepochybné, že fašismus z těchto a jiných kořenů vycházel, jednalo se o vývoj komplexní a žádného z myslitelů nelze označit za původce fašismus. První kapitola je rovněž věnována fašismu jako novému, dosud nepoznanému politickému stylu, který se v Evropě v souvislosti se společenskými a politickými změnami vyvíjel. Závěrem této kapitoly jsou nastíněny prvky fašismu a jeho základních znaků, přičemž na jeho ucelené charakteristice nepanuje mezi odborníky shoda.

Druhá kapitola diplomové práce je věnována fašistickému hnutí v Itálii. Od geopolitických a národoveckých důvodů, které vedly D'Annunzia a jeho přívržence k pochodu na Fiume, krátké trvání jeho vlády nad tímto městem, dokumentu *Carta del Carnaro*, až po jeho pád. Následně je pozornost zaměřena na zrod fašistického hnutí v čele s Benitem Mussolinim a postupný sílící vliv a agresivitu fašistů vedoucí k pochodu na Řím, upevňování vlády a přetváření Itálie k totalitnímu státu.

Tématem třetí kapitoly diplomové práce je samotný korporativismus. Pozornost je zde zaměřena na jeho historické základy, jeho charakteristické prvky a rozdíly ve vztahu k pluralismu, vymezení korporativismu liberálního a autoritářského.

Stěžejní kapitolou této práce je poté kapitola čtvrtá, která se věnuje korporativnímu systému ve fašistické Itálii. Tato kapitola sleduje vznik korporativního systému ze syndikalistické tradice a jeho vývoj související s rostoucí mocí fašistů v Itálii. Rovněž se zaměřuje na důležitou korporativní legislativu, jednotlivé instituce korporativního systému a jejich pravomoci a celkovou organizační a hierarchickou strukturu fašistického státu. Po srovnání Mussoliniho a fašistických prohlášení o korporativismu, který měl být přelomovým novým systémem 20. století a „třetí cestou“, a faktického fungování korporativních institucí ve fašistickém státě, je kapitola uzavřena tím, že korporativismus v Mussoliniho rukou byl spíše propagandistickým nástrojem, který byl využit pro upevnění moci a kontrolou nad společností.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- ARENDET, H. *The Origins Of Totalitarianism*. 7. vydání, Ohio: The World Publishing Company, 1962, 520 stran.
- BROKL, L. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. 1. vydání, Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 207 s., ISBN 80-85850-48-6.
- DUGGAN, C. *Fašistické hlasy*. 1. vydání, Praha: Academia, 2022, 469 s., ISBN 978-80-200-3287-4.
- EATWELL, R. *Fascism: A history*. 3. vydání, New York: Viking Penguin, 1996, 404 s. ISBN 0-713-99147-X.
- LE BON, G. *Psychologie davu*. 1. vydání, Praha: Nakladatelství KRA, 1994, 159 s. ISBN 80-901527-8-3.
- LEEDEN, M.A. *The first duce: D'Annunzio at Fiume*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977, 225 s., ISBN 0-8018-1860-5.
- MILLER, D (ed.) *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. 1. vydání, Brno: CDK, PROGLAS / JOTA, 1995, 580 s. ISBN 80-85617-47-1.
- MODRÁČEK, F. *Fašistické převraty*. 3. vydání, Praha: Jaroslav Salivar, 1946, 479 stran.
- MUSSOLINI, B. *The Doctrine of Fascism*. 1. vydání, New York: Howard Fertig, 2006, 72 s., ISBN 0-86527-463-0.
- O'SULLIVAN, N. *Fašismus*. 2. vydání, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2002, 217 s. ISBN 80-7325-001-2.
- PAXTON, R. O. *Anatomie Fašismu*. 1. Vydání, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 382 s. ISBN 978-80-7106-811-2.
- PAYNE, S. G. *Fascism, comparison and definition*. 1. vydání, Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 1980, 234 s. ISBN 0-299-08060-9.
- PITIGLIANI, F. *The Italian Corporative State*. London: P. S. KING & SON, LTD, 1933, 293 stran.
- PROCACCI, G. *DĚJINY ITÁLIE*. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, 493 s. ISBN 80-7106-152-2.
- RHODES, A. *The Poet As Superman; A Life of Gabriele D'Annunzio*. London: Weinfield and Nicholson, 1959, 247 stran.
- RIDLEY, J. *MUSSOLINI*. 1. vydání, Praha: Themis, nakladatelství Tiskárny MV, 2002, 409 s. ISBN 80-7312-007-0.
- ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. 2. vydání, Praha: Portál, 2006, 303 s., ISBN 80-7367-177-8.
- SALVEMINIG, G.: *Under the axe of fascism*. 3. vydání, London: Victor Gollanz Ltd., 1936, 445 stran.
- SCHMIDT, C. T. *The Corporate State In Action Italy Under Fascism*. New York: Oxford university press, 1939, 173 stran.
- SCHNEIDER, H. W. *The fascist government of Italy*. 1. vydání, New York, D. Van Nostrand Company, Inc., 1936, 173 stran.

STEINER, H. A. *Government in fascist Italy*. 1. vydání, New York: McGRAW-HILL BOOK COMPANY, Inc., 1938, 158 stran.

WEISS, J. *The fascist tradition : radical right-wing extremism in modern Europe*. 1. vydání, New York: Harper & Row, 1967, 151 stran.

WELK, W. G. *Fascist Economic Policy*. Cambridge: Harvard university Press, 1938, 365 stran.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

A. Campi (Ed.), *Che cos'è il fascismo? Interpretazioni e prospettive di ricerche* (pp. 97-122). Rome: Ideazione editrice, 2003. [cit. 16. 12. 2023]. Dostupné z:

<https://www.libraryofsocialscience.com/ideologies/resources/griffin-the-palingenetic-core/>

Kitchen, Martin. "Ernst Nolte and the Phenomenology of Fascism." *Science & Society* 38, no. 2 (1974): 130–49. [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40401777>

Paxton, Robert O. "The Five Stages of Fascism." *The Journal of Modern History* 70, no. 1 (1998): 1–23. [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/235001>

The Chartour of Labour (1927) [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z:

www.bibliotecafascista.blogspot.com/2012/03/charter-of-labor-1927.html

The Economist „Italy's Labour Charter“, 1927: 1008–1009. [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.luigieinaudi.it/doc/italys-labour-charter-2/>

Korporativní systém fašistické Itálie

Abstrakt a klíčová slova

Tématem diplomové práce je korporativní systém fašistické Itálie. Cílem diplomové práce je popis korporativního systému v Itálii a jeho kořeny, ze kterých vycházel, postupný vývoj, jeho organizační struktura a jeho faktické fungování v porovnání s fašistickými a Mussoliniho tvrzeními o tom, co měl korporativismus pro Itálii a celý svět představovat. Diplomová práce je rozdělena na čtyři části, každá samostatná část je rozdělena na kapitoly a body, které danou část konkretizují.

Zprvu se práce věnuje fašistické ideologii a jejím intelektuálním a filozofickým základům, neboť tyto jsou nezbytné pro porozumění fašismu, se kterým je korporativní systém významně spojen. V diplomové práci je věnována pozornost také Gabrielu D'Annunziovi a jeho věrným, jakožto předchůdcům fašistického hnutí v Itálii, jejich pochod na Fiume, který do značné míry inspiroval pozdější pochod na Řím, také ústavě *Carta del Carnaro*. Rovněž je rozebrán vznik samotného fašistického hnutí v čele s Benitem Mussolinim a jeho postupně sílící vliv, který vrcholí pochodem na Řím, následné prorůstání fašistů do politiky a celého státního zřízení tehdejší Itálie, čímž byly položeny základy pro zavádění korporativního systému.

Diplomová práce popisuje korporativismus jako takový, jeho historii sahající ke konci 19. století, jeho základní prvky a atributy, porovnává rozdíl mezi korporativismem a pluralismem, rovněž popisuje liberální a autoritářskou formu korporativismu. Stěžejní část této práce se pak věnuje samotnému korporativnímu systému ve fašistické Itálii, kde je pozornost věnována syndikalistické tradici Itálie, postupnému vývoji korporativního systému po nástupu fašistů k moci, nejdůležitějším legislativním změnám, které korporativní systém postupně zaváděly, jednotlivým institucím a jejich organizační struktuře a funkcím, vzájemným mocenským vztahům korporativních institucí a jejich postavení v korporativní hierarchii, jakožto i srovnání korporativního systému jako přelomové „třetí cesty“ a jeho faktického fungování.

Klíčová slova: korporativismus, fašismus, Itálie

Corporative system of fascist Italy

Abstract and keywords

The topic of the thesis is the corporative system of fascist Italy. The aim of the thesis is to describe the corporative system in Italy and the roots from which it was based, its gradual development, its organisational structure and its actual functioning in comparison with fascist and Mussolini's claims about what corporatism was to represent for Italy and the world. The thesis is divided into four parts, each separate part divided into chapters and paragraphs that flesh out that part.

Initially, the thesis focuses on fascist ideology and its intellectual and philosophical foundations, as these are essential to understanding fascism, with which the corporatist system is significantly associated. The thesis also pays attention to Gabriel D'Annunzio and his loyalists as the forerunners of the fascist movement in Italy, their march on Fiume, which largely inspired the later march on Rome, also the Carta del Carnaro constitution. Also discussed is the emergence of the fascist movement itself, led by Benito Mussolini, and its gradually growing influence, culminating in the march on Rome, and the subsequent infiltration of the fascists into politics and the entire state establishment in Italy at the time, laying the foundations for the introduction of the corporatist system.

The thesis describes corporatism as such, its history dating back to the end of the 19th century, its basic elements and attributes, compares the difference between corporatism and pluralism, also describes liberal and authoritarian forms of corporatism. The central part of this thesis is then devoted to the corporatist system itself in fascist Italy, with attention paid to the syndicalist tradition in Italy, the gradual development of the corporatist system after the fascists came to power, and the most important legislative changes that gradually introduced the corporatist system, the various institutions and their organisational structures and functions, the interrelationships of power between the corporate institutions and their position in the corporate hierarchy, as well as a comparison of the corporate system as a groundbreaking 'third way' and its actual functioning.

Keywords: corporatism, fascism, Italy